

'N LISSEWEGHENAERKEN

Germain Vandepitte

De oorlogspers tijdens de Eerste Wereldoorlog

Op allerlei wijze werd tijdens de Eerste Wereldoorlog getracht contacten te leggen tussen de strijdmakers onderling, en hoe moeilijk dit ook was, ook met het thuisfront. De ontvangen nieuwtjes werden gecentraliseerd en verspreid door wat men *Frontblaadjes* noemde.

Wel werd vanuit Londen *De stem uit België* verspreid, maar dit volstond bijlange niet om aan de vraag en hoeveelheid nieuws te voldoen. Door enkele idealisten werd gepoogd adreslijsten op te stellen en te verdelen onder hun strijdmakers, samen met wat nieuwtjes en ervaringen en, voor zover dit kon, ook berichten van het thuisfront. Meestal beperkte zich dit laatste tot eigen dorp en dorpsgenoten of tot de meest nabije regio.

Zo ontstonden vanaf eind 1915 niet minder dan honderdénendertig verschillende frontblaadjes. Onder deze was *'n Lisseweghenaerken* opgesteld door Robert Vandepitte, seminarist-karmeliet en brancardier aan het IJzerfront, die zijn bijdragen soms ook ondertekende als *Broeder Leopold*. De impuls daartoe zal uitgegaan zijn van het frontblaadje *Karmelklokje* waarvan *Frater Leopold* mederedacteur was.

In welke omstandigheden het *Karmelklokje* toen verscheen, verhaalde Frater Leopold (toen al priester) in het *Karmelklokje* nr. 54 van 1920: "Het eerste nummer van het Karmelklokje, frontblad voor de fraterssoldaten van de Ongeschoeide Karmelieten, werd gehectografeerd in Steenkerke; een houten barakje van wat 4 meter vierkant - met twee soldatenbedden erin - een koffer en wat soldatentuig, een tafel met papieren, registers en telefoontoestel erop... Te Virginie's op 't hoekje van de markt, herberg in 't Huis van Commerce boven op zolder, tussen landbouwalaam, graan, kobbenetten, enz.... staan twee soldatenbedden (versta: vier planken op piketten samengenageld, daarop een "ressort" uit doorvlochten ijzerdraad met een strozak erboven). Daarnevens staat een appelsienkist die dient voor boekenrek en nog een tafeltje. Dit is het "confortabele" en hoogst-geprezen cantonnement der zes fraters-karmelieten van 't Ite bataljon; per bataljon komt dit regiment daar op rust uit de loopgraven aan de "Petrolketel" de "Boyau de la Mort". Op dien zolder ziet nummer twee van het Karmelklokje het licht."

We hebben een sterk vermoeden dat ons Lisseweghenaerken in dezelfde omstandigheden en in dezelfde drukkerij ter wereld kwam.

Het leeuwedeel van deze frontblaadjes werd uitgegeven door geestelijken: aalmoezeniers en brancardiërs. Vandaar dat de meeste een uitgesproken katholieke en Vlaamsgezinde inslag hadden. Voor het Lisseweghenaerken was dit eveneens het geval, daar broeder Leopold voor medewerking mocht rekenen op strijdmakers die lid waren van de Katholieke Jonge Wacht.

Voor de redacteurs kwam het er vooral op aan zoveel mogelijk adressen van strijdmakers bijeen te krijgen om alle nieuws te kunnen doorspelen. Hierbij had men soms verwonderlijke adressen tot in Zeeland toe. Zo van Petrus Pollet die door de elektrische draadversperring was gevlucht en bij een landbouwer te Heile werkte. Blijkbaar speelde hij clandestiene post door.

De adressen der soldaten waren in militaire code. Iedere eenheid had zijn kenletter en codecijfers. Uiteindelijk kwam het verbod nog adressenlijsten te drukken en te verspreiden daar de legerleiding vreesde, dat de vijandelijke spionnagedienst, aan de hand van die lijsten en militaire briefwisseling, de slagorde van het leger zou achterhalen.

Aanvankelijk werd de codeletter A gebruikt, maar vanaf 15 maart 1916 kwam de letter B in voege en werd ook de cijfercode gewijzigd. Bij de reorganisatie van het leger op 26 december 1916 werd de letter C en op 10 juli 1917 de letter D gebruikt, tot uiteindelijk op 20 januari 1918 de letter Z aan de beurt was.

De militaire censuur werd ingesteld op 11 oktober 1916. Zonder toelating en nazicht mocht niets meer verschijnen. Met deze censuur begon ook de anti-Vlaamse hetze en vervolging door de hogere legerleiding, waardoor talrijke frontblaadjes opgedoekt werden.

Daarover schreef frater Leopold in het Karmelklokje nr. 54 uit 1920: "Op dit tijdstip (voorjaar 1917) begon de systematische en algemene anti-Vlaamse vervolging der legeroverheden. Ons als brancardiërs wist ze nauw aan te grijpen. Alle frontbladen werden ook getroffen en kwamen onder toezicht van de censuur..."

Na het overlijden van E.P. Leopold in 1970 vond zijn broer Leo tussen de nagelaten geschriften de tekst van zijn toespraak, die hij hield op 28 september 1919 tijdens de feestvergadering van de oudstrijders, na het opdragen van zijn eremis te Lissewege.

"... Gij hebt onthouden, ja, 'k weet genoeg, van het frontblaadje dat ik opstelde voor U en rondzond naar de mannen op 't front... Och Heere, 't arme dingske zat in den oorlog en 't wist in al de gevaren van 't frontleven, maar was het niet een goede maat, die van tijd tot tijd met een woord kwam dat klonk lijk thuis, met een handvol nieuws van de streek of over de makkers in het leger? En weet Ge dat uw oorlogsblaadje, uw Lisseweghenaerke, U misgund is geweest? Dat moet Gij weten! Rond juni 1917 kwamen er onderrichtingen uit het groot hoofdkwartier waarbij alle frontblaadjes onder toezicht kwamen van de censuur. Ik was toen in de 3e compagnie van het 22e linie. Kort nadien werd ik op een morgen ontboden op den état-major van de kolonel. Het was om rekenschap te geven over het blaadje dat ik voor U uitgaf. De kolonel verbood mij daar nog aan voort te doen; hij wist te zeggen dat ik wederspanning was en van de militaire overheid grote straffen kon oplopen. Als de kolonel uitgesproken was, vroeg ik wat er mij te doen stond om in regel te komen. Op die vraag werd de kolonel hevig gram. Hij zegde en herhaalde mij, dat hij mij daarover niet inlichten zou, dat hij uit al zijn macht tegen soortgelijke dingen zou opkomen en er ten zeerste tegen was.

Dat was een hard vonnis, dat mij en U moest treffen, en 't was omdat het blaadje Vlaamsch was! 't Zal een geheim blijven hoe, maar ik kwam aan de nodige inlichtingen en stelde een verzoek op om in regel te komen. Tot tweemaal deed de kolonel het terugkomen; ik hield aan en de derde maal was hij verplicht het door te zenden.

Op 16 juni 1917 werd ons blaadje door de legerorde toegestaan... het was niet dood!

Mijn daad moest ik bekopen: ik werd vervolgd en gezocht en het leven ondraaglijk gemaakt, 'k kwam er enkel uit met van regiment te veranderen. En 't kon maar half zijn, want sindsdien was er geen vrijheid meer voor de Vlaamsche brankardier.

Doch " 'n Lisseweghenaerke" leefde en is blijven leven, zo lang het leven moest, ... tot Uw huis en dorp weer vrij waren, spijs dezen die 't misgunden ... omdat het Vlaamsch was!"

Door 'n *Lisseweghenaerke* werd ook aan de frontmakers een foto van de kerk van Lissewege opgestuurd.

Na de oorlog werd ook een rouwprentkaart uitgegeven met de portretten van de gesneuvelde strijdmakkers in medaljon. De kaart was versierd met een AVV-VVK-kruis en een Vlaamse leeuw. De keerzijde was voorzien van korte biografische noten over de gevallen en de plaats en omstandigheden van hun overlijden.

Dit portret heeft in vergrote versie jaren lang het oudstrijderslokaal in de herberg St.-Jozef gesierd, evenwel had men het AVV-VVK-monogram verwijderd.

Wie was Robert Vandepitte, alias E.P. Leopold?

Robert was het derde kind van Leopold en Maria Cobbaert. Twee kinderen waren eerder geboren te Heist, waar het echtpaar gehuwd was.

Vader Leopold was stationschef te Lissewege, dat toen op lijn 51 Brugge-Blankenberge op het grondgebied Zuienkerke lag. Pas na het aanleggen van de lijn 51bis Brugge-Knokke kreeg Lissewege zijn huidig station. Het vroegere station werd het station Zuienkerke en sindsdien is dit ook al gesloopt. Het toponiem Zuienkerke-statie bleef evenwel bestaan.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd de familie verplicht het station te verlaten, daar de Duitsers de dienst overnamen. Leopold verhuisde toen naar het huis op de hoek van de Pontestraat met de ter Doeststraat.

Robert werd geboren te Zuienkerke op 14 maart 1893. Na te hebben school gelopen in Lissewege, zette hij waarschijnlijk zijn studies voort te Brugge. Na zijn intrede bij de Onge-schoeide Karmelieten werd hij in 1910 geprofest. Samen met zijn medebroeders kwam hij als brancardier aan het Ijzerfront terecht.

Nog tijdens de oorlog werd hij diaken gewijd te Parijs op 22 september 1917. Op 30 maart 1918 werd hij eveneens in Parijs priester gewijd door Mgr. Gistiny, bisschop van Verdun, in de kerk van Saint Joseph des Carmes.

Ter gelegenheid van het congres in St.-Truiden van de Katholieke Landsbond in 1927 vormde hij samen met zijn broer Juliaan en de dominikanenpater Perquin een actiecomité om Vlaanderen een eigen katholieke radio-omroep te bezorgen. Twee jaar later ging radio KVRO in de ether. De Katholieke Vlaamse Radio-Omroep was een feit.

Dertig jaar lang verzorgde pater Leopold - vulgo pater Pol - het of beter *zijn* Mariahalfuurtje op deze zender en bleef hij nauw betrokken bij het radiogebeuren.

Bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog zond de KVRO (toen in Kortrijk) nog enkel legerberichten en mobilisatiebevelen uit. Op 16 mei 1940 werd begonnen met de ont-manteling van de zendpost in Vichte. De voornaamste onderdelen werden verstopt in het huis van directeur Karel Vandepitte, ook een broer van E.P. Leopold. Dit materiaal werd naderhand door de Duitsers opgehaald. pas met Sinksen 1941 werd het zendgebouw te Vichte door de Duitsers bezet om er een stoorzender te installeren.

Het zal wel niemand verwonderen dat E.P. Leopold tijdens de bezetting bindingen had met de weerstandsgroep *Samoyède*, die vooral bestond uit mensen uit de radiowereld.

Reeds in augustus 1943 hadden ze in Kortrijk een clandestiene zender klaar, om zodra de Duitsers hun hielen gelicht hadden, te kunnen van wal steken met uitzendingen. Het vreselijke bombardement van Kortrijk op 21 juli 1944 stuurde de hele zaak in de war en alles wat met zoveel moeite was opgebouwd, ging in één klap verloren. Toch ging men onmiddellijk terug aan de slag, zodat op 5 september een nieuwe zender klaar was, die om 15 u met een proef-uitzending zou starten. Er klonk een fier *Naar Wijd en Zijd*, voor het slotakkoord al afgebroken door een groot alarm. Duitsers en weerstanders waren in de buurt opgedoken en er weer-klonken schoten. Op 9 september ging de zender officieel de ether in. Een Lissewegenaar lag mede aan de grond van Radio Kortrijk, later BRT II.

E.P. Leopold overleed te Kortrijk op 5 januari 1970.

En Juliaan?...

Juliaan Vandepitte, broer van E.P. Leopold werd geboren te Zuienkerke op 10 april 1894. Hij liep school te Lissewege en volgde gedurende twee jaar de lessen aan het St.-Leocollege te Brugge. Ondertussen had hij ook drie jaar avondles gevolgd aan de Nijverheids- en Handelsschool in dezelfde stad. Deze laatste studies sloot hij met succes af.

In oktober 1911 slaagde hij in een examen voor klerk bij de spoorwegen. Na diverse posten kwam hij in het station Gent-Rabot terecht. Daar hij tot de lichterding 1914 behoorde, werd hij vrijgesteld van legerdienst.

Na de ontruiming van Gent-Rabot bij het uitbreken van de oorlog, arriveerde hij met de laatste trein te Adinkerke. Op 15 november nam hij vrijwillig dienst bij het nieuw opgerichte keurkorps *auto-canon*s. Hij kwam terecht in de La Pépinière-kazerne in de buurt van het St.-Lazare-station in Parijs. Na een paar maand werd hij ter beschikking gesteld. Hij kwam half maart in Cateret terecht bij de overige rekruten van klas '14. Half mei stond hij al aan het front in het 1e regiment karabiniers van de 6e legerafdeling.

Rond kerstdag 1915 kreeg hij een zware longontsteking en werd tot februari 1916 opgenomen in een hospitaal in Frankrijk.

Na een proef werd hij opgenomen bij de T.S.F. Na twee maand speciale opleiding werd hij aangesteld als *opérateur T.S.F.* bij de radioafdeling van het 6e leger. Begin september haalde men hem weg van het front. Hij werd naar het opleidingscentrum in Calais gestuurd. Voor een opleiding *de grande poste*. Na afloop moest hij in Calais blijven als instructeur. Hij werd tegelijk bevorderd tot sergeant.

Na de oorlog werd hij voor herstel naar het Brugmannziekenhuis gestuurd. Toen hij daar werd ontslagen, nam hij zijn job in het station Gent-Rabot weer op. Kort daarop volgde zijn overplaatsing naar Blankenberge. Intussen was hij getrouwd en vestigde hij zich te Uitkerke.

In 1921 keerde hij terug naar zijn oude liefde... de radio. Reeds het jaar daarop verzorgde hij in de krant *De Standaard* de rubriek *Radioflam*. In 1923 deed de Gentse drukkerij Erasmus een beroep op hem om de redactie van een radiotijdschrift waar te nemen. Na twee jaar werd dit tijdschrift het maandblad *Radio* in samenwerking met de Maldegemse drukkerij De Lille.

Bij de oprichting van de *Société Anglo-Belge des Ferry-boats* in 1924 te Zeebrugge kreeg hij het direktorschap aangeboden. In 1927 werd te St.-Truiden zijn droom werkelijkheid. Hij werd lid van het actiecomité voor het oprichten van een Katholieke Vlaamse Radio-Omroep. Het was weliswaar een korte droom. Hij overleed te Brugge op 14 maart 1928 in de St.-Jozefskliniek. Hij werd begraven te Uitkerke. Toen de KVRO-zender in oktober 1928 in de lucht ging, was hij niet meer.

Een uitzonderlijke hulde werd hem gebracht op 17 december 1933 bij het plaatsen van een grafmonument op het kerkhof van Uitkerke. Op 7 juli 1968 kreeg hij zijn gedenksteen te Lissewege op het naar hem genoemde plein.

*
* *

Het frontblaadje 'n Lisseweghenaerken.

I. Kopie van een bijna onleesbaar geworden blaadje (7.10.1993)

September 1916

Vivat 't Noorden Lisseweghe is hier !

Weet ge nog vrienden, inden tijd dat het loting was, hoe d'anciens zongen en sprongen en wij, toen nog schooljongens, ook. En zeg vrienden we mogen 't nu ook zeggen dat Lisseweghe er is, als we naar al de makkers zien van 't onzent die in 't leger zijn. En we staan hier nu met jeukende vuisten en gepijnde herten om den Duitsch, die ons ten oorlog deed trekken, ons land en dorp overweldigde en ons hier vasthoudt verre weg en gescheiden van huis, ouders en geliefden. Maar zolang we nog van ginder weg zijn, zal het een genoegen zijn en een opluchting wat van elkaar te weten.

Zoo jongens stelt het allen wel en dat God u beware !

Als er nieuws is stuur het naar mij

Broeder Leopold
Robert Vandepitte
Brankardier B.42. IVe Bat.

Wie weet het adres of nieuws van de volgende dorpsgenooten :

1. Pieter De Jaegher, Charles Jaxsens, Kamiel Bil, Constant Barremaeker, Emiel Corthals, Lother Raes, Theodoor Barremaeker, Jules Demunck, Medard Coppejans, Alfons Boy, Hector Janssens, Camiel Carel(s), Theofiel Peere.

2. Henri Deketelaere, Adolf Bulcke, Jef (?) Tavernier, Jef Brans, Jerome Dhondt, Adolf Van Kerschaever, Thur Jaxsens.

1. Waarschijnlijk in Duitschland

2. Waarschijnlijk in Holland

* *
*

II.

1. Voor de Lisseweghenaars.

Vrienden! Toen ik over eenige dagen den brief ontving ons toegezonden door onze vriend Broeder Vandepitte, den koenen brankardier, die zoo goed is zich te gelasten al onze strijdende dorpgenooten bijeen te scharen, en ik de regelen las die mij den tijd van vroeger doen herinneren: dan werd ik bewogen en besloot u ook eenige regels te schrijven. - Ja vrienden, Lisseweghe is hier! Niet het dorp met zijn alom gekenden toren en zijne beroemde klokken, maar wel zijn onverschrokken mannen en jongelingen die gereed staan om den duitsch aan te vangen die ons al twee jaar verwijderd houdt van al wat ons lief en duurbaar is.

Ja onze gemeente is goed vertegenwoordigd: we mogen er fier op zijn. Het is zeker dat wij den winter zullen doorbrengen aan den IJzer, en dit jaar nog het geluk niet zullen smaken dezen terug te zien die zoo vurig naar ons verlangen; maar een weinig geduld, laat ons rekenen op de naaste lente. Wezen wij mannen, ware vlamingen, gelijk onze voorouders geweest zijn, en laten wij ons niet teneerslaan door den langen duur. Onthoudt het goed: de Vlaamsche Leeuw kan wel gekwetst maar nooit gedood worden. - daarom, vrienden, hebben wij hoop in de toekomst, en met de naaste groote kermis is de verlossing misschien gedane zaak.

Cyriel Desmidt

- 2 -

Nieuws van 't onzent.

t'Is niet veel, en ... 't is dan nog slecht nieuws. *Albert Huyghebaert* vernam dat *zijn broeder René* ten gevolge eener borstziekte is overleden. Sinds eenigen tijd reeds schrijft hij, kreeg ik brieven uit België dat mijn broeder ziek was. Nu krijg ik er een waar in staat dat, hetgeen ik sinds lang voorzag verwezenlijkt is: 't geliefde den Heer mijn broeder René naar zich te roepen! ... Wat moet mijn arme zuster Hilda nu alleen thuis verrichten. Ik verga bijkant van verdriet: nog zoo jong en reeds zoovele harde slagen moeten tegenkomen hebben. Ja, vriend Albert, 't is zeker hard voor U! Al uwe dorpgenooten nemen deel in uw leed allen hebben we immers iets voor u over omwille van de diensten die uw Vader zaliger ons bewees ¹⁵. - Makkers, allen een goeden onze Vader voor René.

Emiel De Cuyper die in Holland geïnterneerd is laat weten dat hij zijnen vader sedert den 7 maart verloren heeft. Aan *Emiel* en *Maurice De Cuyper* aller innige deelneming. R.I.P.

Chrétien De Bruyne kreeg nieuws uit Lisseweghe. Eerst ook dat zijn vader den 30 december 1915 overleden is. Ook een zwaar verlies voor hem en zijne familie. *Chrétien* liet zich den moed niet ontnemen en was steeds voorbeeldig soldaat. Hij schrijft: Men heeft mij nog laten weten dat Zeebrugge gansch plat geschoten is; zelfs hebben de duitschers verscheidene gebouwen doen springen en afbreken: zoo de Kerk, de Post en eenige huizen neven de brug. Op Lisseweghe zijn ook obussen gevallen doch hebben weinig schade

- 3 -

aangericht: eenige huizen in 't Nieuw dorp zijn beschadigd en eene vrouw, haar naam ken ik niet, is gekwetst geweest en bezweken aan haar wonden.

Kamiel Witgeers heeft een brief gehad van zijn twee broers uit Duitschland. Zij schreven dat zij al een jaar aan het werken zijn voor die zwijnekoppen. Zij zijn naar Duitschland gevoerd en werken aan ijzerwegen en verdienen 3 mark per week.

¹⁵ Vader August Huyghebaert was schoolhoofd te Lissewege.

Onder ons : *Cyriel Desmidt* : "Ik schrijf als een vaderlander hé ? Maar 'k geloof toch niet dat ik een slechten ben in alle geval, want ik doe mijn plicht als de beste. Soms wel wat leelijk doen als ik moet exercice doen maar werk en tranchée daar ben ik bij en daarmee is het dat wij moeten de moffen verslaan".

Charles De Clercq en *Chrétien De Bruyne* werden overlaats gekwetst: Charles kreeg een kogel in zijn arm - een karotje ! - Crétien een schrapnell scherf in den rug. 't Is toch niet erg zeggen ze.

Mouss ¹⁶ge waart erbij! 't naaste keer moogt ge dat wat eer laten weten! Hun adres a.u.b.

Julien Vandepitte was bij het 1e Carabiniers, daarna in den télégraphie sans fil in de G.D.A. Nu speelt hij embusqué te Kales om een groote post te leeren. "Ik ga in campagne schrijft hij, met een post van twee kilowatt, geen klein bier... ge zoudt nog al een snokske voelen met uw vinger aan mijn draden!... Ik ben in mijn exaam voor groote post allerbest gelukt. De commandant wenschte mij proficiat in de rangen. 't Is de eerste maal dat ik eene aanmoediging kreeg sinds twee jaar allicht dat ik bij 't leger ben.

Fons Demon kreeg den 12 februari 1916 een stukske van een bal in zijn linker oog. Het moest uit-

- 4 -

genomen worden en is verloren. Nu is hij mecanicien in de service technique en geneert er zich goed.

Van *Louis Breems* en maten: "Het is reeds 18 maanden dat wij op 't Engelsch front zijn. Wij hebben nog maar eens vier maanden op 't Belgisch front geweest.

Theofiel Ceulenaere : "Ik zie met veel plezier dat er nog veel zijn van 't onzent die strijden zonder hun couragie te verliezen. Dat toont dat er op ons dorp nog mannen woonden met moed waar die lafhertige duitsch nog niet meê doet wat hij wil."

Dat is gesproken, hé !

Theofiel Bonte is een keer weest gaan kijken in den duitsch zijn tranchée en ... er zat niemand in! ... Ze hebben toch 3 beton armés in de lucht doen springen...

Haalden 't rekord met adressen in te zenden :

Kamiel Waegenaere en *Henri Rosson* : 58 namen in eenen gezamentlijken brief. - 2e record : *Louis Tanghe* met 38. Bravo !!

Pieter Versyck die zegt: ik had al zoolang getracht naar eenige adressen en niet kunnen aangeraken en nu, nondedomme komt het vanzelf!

Adressen:

Maurice De Cuyper B 46 IV/1 (veranderd)
Cyriel De Smidt B 136 - 5 Cie Mitrailleurs (veranderd)
René Duynslager B 55 - 1 Cie

Nieuwe :

Emiel Demon B 50 - 4 esc
Vereecke August B 137 4/2 (bij Nam; gevangenenlager Deutschl. Berger Damm)
Alfons Corthals B 183 - 4 Cie
Theofiel Peere 25 reg.n.m. 53673
Pieter De Jaegher B.91 esc. cycliste
Kamiel Bil en Constant Barremaker B.44 III/3

Nieuws en nieuwe adressen inzenden: Robert Vandepitte
Brancardier B.42. IV Bataljon.

---

¹⁶ Styns.

III. Ne Lisseweghenaarke !

1. 1 februari 1917

Beste Jongens,

Ons Lisseweghenaarke zit ook in den oorlog en 't wordt ook al een keer geduvel, lijk ge ziet. Met naar ... ¹⁷ bij te gaan en dan met verhuizen en 't verspringen heb ik mijn werk moeten laten steken. Nu weerom vooruit.

Eerst en vooral aan allen wensch ik een zalig en gelukkig nieuwjaar. 'k Heb maar een wensch: dat God ons allen beware en onze geliefden! Voor ons ! Als we naar de tranchées gaan dan roepen ons de maten en de menschen die we kennen "goe chance!" Ik heet dat anders en ik zeg "God beware ons". En inderdaad als ge nagaat waarin dat chance bestaat dan moet ge bekennen dat daar meer bij is dan een stom en toevallig geluk. Een kogel die vliegt langs uwe ooren of in den grond stekt nevens u, een obus die nevens u springt zonder deer, eene kwetsuur liever in uw arm dan in uw hoofd: dat is al chance en andere soortgelijke dingen ook. Maar wat er daaronder zit? De vinger Gods, die over alles beschikt. Daarom wensch ik dat God ons beware van alle onheil omdat hij het kan. Ook moeten

- 2 -

we op hem betrouwen en Hem bescherming vragen met een goeden Onze Vader. - Voor onze geliefden: Ouders, broers en zusters, vrouw of verloofde! We weten dat ze kommer lijden om ons, dat ze af te zien hebben door alles en meest nog door dien duitsch onzen vijand en hun dwingeland. We weten dat genoeg... maar kunnen het niet verhelpen. Wat gedaan? Ze aan den Heer bevelen en nog eens op hem betrouwen. Ons heeft hij bewaard tot nu toe zoo ook waakt hij over hen!

Dit is dus jongens mijn wensch voor 't jaar dat we in zijn: Dat God ons beware, ons en onze geliefden!

En dan veilig en gelukkig en ... rap ... rap ... weer naar huis.

Besten dank voor al dezen die me hunne wenschen toezonden.

Broeder Leopold.

Onder ons ! *Chrétien De Bruyne* zijn wonde is genezen. Een stukske blijft in zijne linker long zitten. Hij moest naar Cabourg gaan om het te laten uithalen maar 't kan geen deer, en de operatie was niet noodig. Nu is hij in convalescence bij zijne meter in Parijs.

Charles De Clercq is te Rouaen-Bonsecours Salle 2. Ik weet niet beter of dat alles wel gaat met hem.

Julien Vandepitte werd voor zijn nieuw

- 3 -

jaar Korporaal benaamd in de T.S.F. Proficiat! Hij ging in verlof naar Lourdes. Later iets meer van hem.

Louis Breems ging in verlof naar Parijs bij *Achiel Jaxsens* en zijn drie schoonbroers. *Leopold Gheyle* is daar ook. Ze stellen het goed en werken in de gaz.

---

¹⁷ Onleesbaar.

Kamiel De Waegenaere ging in verlof bij zijn kozijn *Jerome Van Dycke* die in Engeland is met zijne vrouw en twee kinderen. Hij heeft daar een huisje met kleinen hof en doet er goed zijn best voor zijn vrouw en kinderen. Hij doet alles met eigen handen en komt goed aan zijn brood. De Waegenaere is voor een tijdje naar de genie : B122.D.S.

Philemon Ballegeer is te Vallognes C.I. 7e Cie. Hij trekt goed zijn plan: "Ik werk hier in eene bakkerij alle avonden van 5 u to 9 1/2 u. en alle morgenden van 4 1/2 tot 6 u. Ik eet driemaal daags bij dien bakker en slaap er in een zacht pluimen bed, dat is beter of op een strooizak en 'k win er nog een cent bij ook. Ik moet op d'exercissen zijn, maar dat gaat toch."

Albert Huyghebaert die adjudant instructeur was te Carteret is op weg naar 't front. Hij ging acht dagen naar het center der mitrailleurs, nu is hij in de C.I.A.M. te Dieppe. Den 24 febr. komt hij naar 't front als sergeant waarschijnlijk in 't 24 ste.

Emiel Vandenberghe ; "Ik ben nu veranderd van Compagnie in de 46 ste.

Ik was twee jaar in dezelfde Cie en altijd met *Louis Breems* en nu moeten veranderen: ik ben er niet al te tevreden over.

- 4 -

Hij heeft ook een brief ontvangen van *Adolf Bulcke* en *Arthur Jaxsens* die in Holland zitten. Ze stellen het goed. Adolf Bulcke maakt barakken voor achter den oorlog naar België te sturen en Arthur Jaxsens is in een atelier voor schoenmakers. *Maurits Lampo* (chez Mr Vasseur, 42 rue de Triganville Le Havre) vraagt naar *Willem Van Holm* en *Pros Van Houte*. Wie weet ervan?

Arsene Gunst heeft in 't hospitaal geweest voor iets aan zijn voet. Nu is hij te Dieppe C.I.A.M. 10e Cie. In Kales kwam hij samen met *Fons Demon* en *Julien Vandepitte*.

Alfons Tanghe de broer van *Louis* is ook in 't leger. Hij is in den auxiliairen dienst. C.I.AX Camp du Ruchard.

Theofiel Peere, van *Jan Peere*, was daar ook. Ze zeggen dat hij al op 't front is als smid.

Cyriel Alexander werkte voorheen in eene munitiefabriek te Parijs. Nu is hij ook soldaat. Hij is C.I. Parigné l'Evêque 3e Cie.

Gedecoreerd: *Chrétien De Bruyne* en *Charles Declercq* werden gedecoreerd met het militaire eereteeken van 2e klas en het oorlogskruis.

Warmste gelukwenschen in naam van al de Lisseweegsche jongens!!!

Iedereen moet zijn nieuw adres (C...) opsturen voor eene nieuwe lijst.

Rob. Vandepitte Brankardier C 137 I bataljon

* *
*

IV. Ne Lisseweghenaarke

1. Paschen 1917

Jongens elk een zaligen en gelukkigen Hoogdag van Paschen en nog een goeden raad die ik u geef in Vader en Moeders naam, namentlijk van als Christen geborene Vlaamsche jongens goed uwen Paschen te houden, alles kan in den oorlog vorenvallen en 't is zake gereed te zijn.

Broeder Leopold

Albert Huyghebaert en *Chrétien De Bruyne* stelden samen volgenden brief op en zonden hem naar Chrétiens ouders ... te verzoeken hem aan de Lisseweghenaars bekend te maken ... ..

"Aan onze geliefde Moeders, Echtgenooten, Zusters en Verloofden - In den naam van alle strijdende Lisseweghenaers komen wij u dezen brief zenden, om u te doen herdenken aan hen die strijden en lijden voor uwe verlossing, aan hen die dagelijks aan u denken. Wij allen hier hebben ons vereenigd aan de boorden van den IJzer. De eene denkt aan zijne beminde Moeder en Vader, een ander aan zijne dierbare Echtgenooten en Kinders, nog andere aan geliefde Zusters en teedere Verloofden. Helaas! Het afscheid duurt lang en nochtans verliezen wij onzen moed niet en koesteren de vaste hoop u allen eens terug te zien, om u dan voor gansch ons leven te beminnen, om u dan alle ellende te doen vergeten. -Daarom ook vrouwen en jonge dochters van Lisseweghe gedraagt u als echte Vlaamsche heldinnen, gedenkt onze trouwe vrouwen van vroegere tijden die niettegenstaande zij van hunne mannen, zonen en verliefden gescheiden

- 2 -

waren en dagelijks den boezen blik van honderden vijanden te verduren hadden, eene glorierijke dood aan de laffe ontrouw verkozen. Gedenkt u deze heldinnen, en volgt hun voorbeeld! Dan zullen wij Lisseweghenaers, die hier reeds meer dan 2 jaren aan de boorden van den IJzer de bitterste ellenden doorstaan, en duizende gevaren trotseeren; die dagelijks ons bloed ja zelfs ons leven ten prijze geven, dan zullen wij bij onze zegevierende terugkomst u op onze kloeke borsten drukken, die borsten versierd van palmen dan zullen wij fier zijn, want gij ... ..¹⁸ zoals wij den onzen doen. Geduld zeggen wij en hebt kloeken moed. Weldra zal het uur van wraak en verlossing geslagen zijn. Binnen kort zullen wij u bevrijden van dien dwingeland, al uwe ellenden zullen een einde nemen. En dan - de glorierijke dag - zullen wij zegevierend ons geliefd dorpje van Lisseweghe binnenstormen en den laatsten vijand verdrijven. dan zal voor u een tijdperk van zoete vrede aanbreeken, dan zult gij gelukkig zijn. Die dag nadert met rasse schreden en met Gods hulp zullen wij gelukken. Betrouwt u op onzen Heer. Hij zal u uwe dappere mannen, zonen en geliefden terugschenken. Wij allen zijn bereid en snakken naar het uur der wraak. Weest dus getrouw, denkt steeds aan hen die u allen hunne beste wenschen sturen.

Onder ons : 't Schijnt dat er 't onzent slooren zouden zijn die meeloopen met Duitschers. Dat gaat ons tegen 't herte natuurlijk ook, 't is voor een kuisching tewege na den oorlog. Een woordje bij: Die dan zal willen meê-

---

¹⁸ Onleesbaar.

doen moet zien dat hij hem niet vuil en maakt met deze van alhier. Anders ze zouden ook niet beter verdienen dan buiten te vliegen.

Charles De Clercq zijn blessuur was dan nog zoo goed niet: dubbele breuk in zijn arm en twee dagen na d'operatie sprong dan nog een ader in zijne wonde. Met zijn arm kan hij nu weer bewegingen doen maar heeft er geen macht in. Misschien gaat hij moeten een stiel gaan leeren. Charles kreeg nieuws van zijn *broer Louis* uit Australië.

(Persoonsnaam)... ..¹⁹ altijd goed, exerceert ... ..²⁰ in Dieppe ... ..²¹ Hij is asem aan ... ..²² een loop te trekken van den IJzer ... ..²³ Lisseweghe.

Albert Huyghebaert is einde februari aan 't front gekomen in 't 24e als sergeant adjoint au chef de peleton. D'eerste die hij zag waren *Fernand Lutters, Mon De Backer* en *Maurice De Cuyper* (C 131 11e Cie).

Kamiel Van Craynest die adjudant was in Fécamp is in Dieppe. Misschien al op 't front waar hij ging komen als 1e sergeant.

Chrétien Dhondt die in Dieppe chef de menage is werd op 1 oct. '16 1e sergeant maj. benoemd. In sept. '15 verliet hij het front met eene wonde aan 't hoofd.

Julien Vandepitte trok naar 't hospitaal om ziekte. Is hersteld en trekt allicht weer naar zijn oud adres. Waarom te lang wegblijven als 't daar ook goed is!

Kamiel Pintelon ging 8 dagen op verlof bij zijn *broer Firmin*.

Pieter Versick spreekt al van in congé naar huis. Ja maar, zeggen de Antwerpenaars

ge moet eens komen, de trap is afgezaagd!

René Van Kerschaever is op het front C 41 4e Cie. Was eerst in Auvours met *Fons V.K.*²⁴ daarna te Dieppe en in Tr. d'étapes.

*Jan Broms*²⁵ is in 't 4 Chass. bij zijn broer. *Philemon Ballegeer* kwam op 't front in C 191 - 5e Cie bij *Theofiel Ceulenaere*. Hij is veranderd naar zijn *broer Leon* C81 - 10e Cie.

Adressen : Ik wacht naar de volgende mannen hun adres om de nieuwe lijst te drukken.

Raymaekers Hector B.46 III/3, Richard De Corte, Camiel Van Dycke, Louis Peere, Kamiel Witgeers, Kamiel Vereecken, Lucas De Volder, Désiré Barremaecker, Maurice De Cuyper, Amedee Verheye, Alfons Tavernier, Oscar De Clercq, Charles Jaxsens, Kamiel Bil, Constant Barremaeker, Ernest Boy, Kamiel Bonte, Louis Cuyper, C. Houtekiet, A. Boy, Theodoor Barremaeker, Jules Demunck, Medard Coppejans, Hector Janssens, Camiel Carels, Henri De Ketelaere, Louis Brandt, Theofiel Coppens, Jules Depuydt, Gustaaf De Schrijver, Constant De Schrijver.

Inzenden : Robert Vandepitte Brankardier C 137 Ie Bataljon

* *
*

---

¹⁹ Onleesbaar.

²⁰ Onleesbaar.

²¹ Onleesbaar.

²² Onleesbaar.

²³ Onleesbaar.

²⁴ Van Kerschaever.

²⁵ Brans.

V. 'n Lisseweghenaerke.

1. Juni 1917.

Onze Torre!

Ons "Lisseweghenaerke" verbetert in zijn uitzien!

Hier staat nu onze torre te prijken: en 't is alsof hij ons iets kwam zeggen ... Hij staat daar kloek en sterk en rotsevast lijk wij hem kennen en minnen. Hij wekt ons op om ook kloek en vast te staan aan den Ijzer waar wij vechten.

Ginder staat hij den overweldiger in de oogen te kijken als een beeld van onbedwongen vlamingenziel ... Hier hitst hij onze krachten op om ons weerom vrij te maken en meester 't onzent ...

Kerk en Torre steken immer hun kop den hemel in om God eere te brengen en hem te bidden. Zoo moeten we ook immer aan God zijne plaats geven en hem vragen dat Hij ons verlosse. Lijk onze Torre dus, staan we vast en sterk in plicht, in hoop en kracht!

Eén onzer strijdmakkers is gevallen...

Eugeen De Meulemeester.

Hij sneuvelde op Steenstraete den 9 maart 1917... Hij rust op het kerkhof van Ren...²⁶ zijn graf staat op de eerste reek rechts langs den grooten weg. Onze jongens die langs

- 2 -

ginder voorbijtrekken zullen zijn graf gaan groeten en een gebed lezen voor zijne zielelavenis. Aan zijn *broeder Leon* zeggen alle trouwe dorpsmakkers hunne diepe deelneming in zijn verlies. *Victor Hautekiet* sneuvelde ook een tijdlang van hier. 't Was den 21 juni 1916. Een geweerbal trof hem in het hoofd op een voorpost te Dixmuide, binst het aflossen 's morgens vroeg. Hij ligt te Adinkerke begraven onder nummer 1500. Een drukkend verlies voor zijn *broeder Kamiel*. Dat hij in vrede ruste!

Van 't Onzent!

Firmin Pintelon probeerde geld op te sturen naar zijne vrouw met het gedacht teeken van leven te krijgen. Zij heeft het onvangen en hij kreeg een bewijs weer dat het ontvangen was met haar eigenhandig handteeken op. Over korten tijd kreeg hij nieuws van *Arthur Jaxsens* dat *August Daeninck*, *Kamiel Gunst* (zoon van *Louis*), *Louis Smissaert* en *Amand Vandepitte* onlangs zouden overleden zijn. R.I.P.

Van *Louis Breems*: *Achiel Jaxsens* heeft mij laten weten dat hij bij *Kamiel Jaxsens* geweest is en zoo vernomen heeft dat mijn broeder *Jacobus* zijne vrouw gekwetst geweest is en aan hare

- 3 -

wonden overleden is te Brugge in 't gasthuis.

---

²⁶ Reninge?

Onder ons.

Van Sergeant *Hector Raeymaekers* 28.4.17. "Laat a.u.b. aan de Lissewegenaeren mijn snel verdwijnen van het front weten. Ik ben voor 4 maanden in Parigné l'Evêque om er instructie te geven... Goeie secteur, weinig bommengevecht, kalme nachten! ... Wie gaat er meê naar dit luilekkerland?"

Kamiel Hautekiet werd den 5 nov. 1915 door een obusscherf gekwetst in de linkere long. Hij werd driemaal geopereerd ... Vier maanden hospitaal, eenige maanden Auvours en Ruchard en Kamiel was weer te been. Daarop hebben ze van hem een infirmier gemaakt.

Arsène Gunst is in 't hospitaal met zieke beenen. Hij is te Mortain (Manche) H.M.B. Salle 12.

Edmond Schram ging in verlof naar Lourdes. Hij viel er ziek en moest er een goed eindje blijven. Geen slecht gedacht he?

Julien Vandepitte met *Miel Van Kerschaever* huurden samen eene kamer in Kales. Ze brengen er hunne vrije uren in nuttig werk over. Dat is gewrocht!

"Overlaatst", schrijft *Urbain De Zutter*

- 4 -

ben ik in congé geweest bij *Cyriel Tavernier* in Engeland... In het terugkeeren ontmoette ik op den boot van Folkestone naar Kales *Jerôme Van Dycke* die ook binnen moest. Nu is hij in het Center maar meer weet ik niet.

Theofiel Peere is in de school van smid te Eu. Hij moet er leeren tot hij genommeerd wordt, om dan naar 't front te komen. Zijn broer *Kamiel* is ook in Eu.

Chrétien De Bruyne is weerom in zijn oude compagnie. Hij is exempt de sac voor zijne wonde.

André Ramaekers schreef rond einde februari uit Ligugé (Vienne). Hop. convalescents - waar hij verzorgd wordt.

Emiel Vandenberghe is weer in zijn oude compagnie mogen gaan bij zijn schoonbroer *Louis Breems*... Hij is er geerne bij daar!

Gerard Hoevenaeghel hebben ze telefonist-signaleur gebombardeerd. 't Zelve hebben ze ook gedaan met *René De Geeter*!

Adressen: De lijst der adressen reken ik binnen kort te drukken. Zendt op: juiste adressen van geïnterneerden en krijgsgevangenen.

Ons "Lisseweghenaerke" heeft tweemaal reeds in de "Belgische Standaard" vermeld geweest.

Nieuws en adressen inzenden:

Robert Vandepitte - Brankardier C 137 I Bataljon.

* *
*

Pater Leopold (1893 - 1970)

Gesneuvelde soldaten uit Lissewege

Amedé Dhondt

Denk, Israël, op dezen die gesneuvelde zijn, op uwe hoogten gewond. De bloem van uw volk is op uwe bergen gedood. Hoe zijn de sterken gevallen? II Kon. I. 19.

† BID VOOR DE ZIEL
van

RICHARD CLAEYS
Kandidaat-brievenbesteller te Lissewege,
Soldaat van het 4e Belgisch Linierregiment 4j3
zoon van CAROLUS en van
MARIA-LUDOVICA BEEKMAN
geboren te Beernem, den 3 September 1893 en gevallen
op het Ereveld te Halen-bij-Diest den 13 Augusti 1914.

Oudste kind van een talrijk huisgezin, was hij de steun en de troost van zijn huis, zoowel als trouw dienaar van zijn oversten en van zijn volk. Ook als eene nieuwe Moeder van Smerten is zijne moeder hem gevolgd op den doodenweg van het lijden... en die malkander beminden in het leven worden ook in den dood niet gescheiden.
II Kon. I. 23.

Gansch het gewicht van den strijd keerde tegen hen (I Kon. XXXI 2)... Zij streden den strijd met blijdschap... Hij verbreidde den roem van zijn volk: als een held omgordde hij zich met zijne wapens... Hij verblijdde zijn volk door zijne daden en voor eeuwig is zijn geheugen in zegening.
I Mach. III. 2-7

Kristene Vader, Broeders en Zusters, weest fier op uwen zoon en broeder: Niemand, immers, heeft grooter liefde dan die zijn leven geeft voor zijne vrienden... De soldaat die sterft om zijne broeders te redden, om altaar en haard in het vaderland te verdedigen, legt die hooge liefdedaaf.
Card.-Joh. XV. 13.

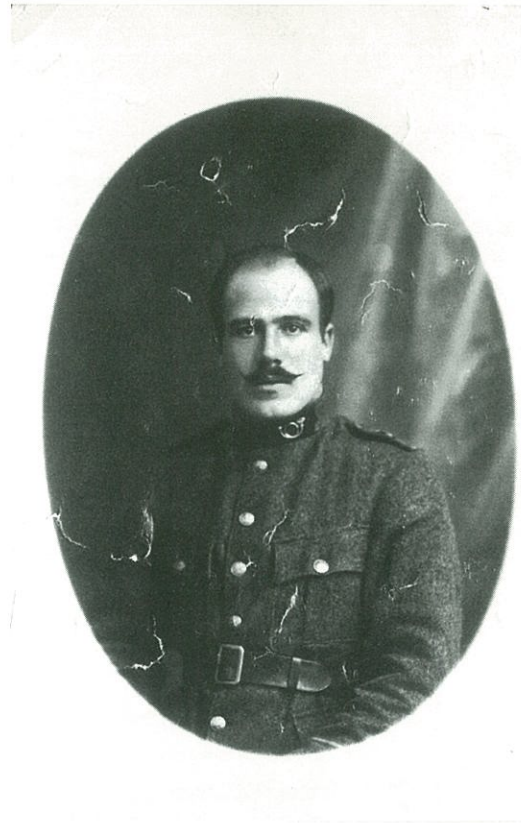
Akten van Geloof, Hoop en Liefde. 7j. & 7 quadr.

Druk. H. Laga-Desnick, Blankenberge.

Bidprentje van Richard Claeys

Ballegeer Philemon

Rosson Henri

Joseph Styns (Mous) en vriend

Leon Ballegeer en neef Leon Goossens

9

IN LISSEWEGHENAERKE
Door de Linnear
voorzetters,
n° 658-5-5-'18.

Beste Vrienden,

Ik verlang al langem
tijde u wat nieuws te laten
maakt de omstandigheden
te laten mij altijd. liever
dan nog langer uit te
stellen send ik u dit blaas-
weten. Je om u 't bijzonderste te laten

Daags voor Paschen heb ik het groot
geluk gehad Prester gewijd te worden in
Paris. 't Is een groot geluk voor mij en
mijne familie; een eer en een zegne ook
voor heel ons dorp, waar gij dan allen
fier meagt op zijn!

't Is spijtig dat dit thuis niet mocht ge-
viert worden, het Kroon van mijne
familie en vrede van heel 't dorp.

Houdt u allen bloek en hebt gueden
moed in het tegenwoordig oogenblik:
't einde schijnt aan te komen.

Weest allen getrouw aan uwe plichten
van christen mensch en flinke vlaem-
sche jongens... want zonder dat komt
het toch niet.

Den overer makker is weeraom geval-
len: Koeniel Huyghelaert, bijgevaant
"de twenmer" Hij was getrouwd en woon-
de te Hooyt. Hij werd den 27-7-'18 te
Coerskerke getroffen door een onverschuld in
de bos'- en had een been gekwetst. San-
derdaags beruukt hij in het hospitaal
van Beveren. Hij ligt op het kerkhof van

Witgeers Camiel

Tavernier Alfons

Peere Theofiel (Pilon)
foto uit gevangenenlager Dyrotz

Peere Jozef (rechts op de foto)
Peere Theofiel (midden op de foto)

Peere Joseph te paard

Janssens Hector in krijgsgevangenschap

*Vijf kameraden die op 29 mei 1917 naar Holland gevlucht zijn
door de elektrische draadversperring te Lapscheure.
René Demonie (boven links), Petrus Pollet (boven rechts),
Leon Naessens, Mercier Georges en Camiel Vandepitte (onder van links naar rechts).*

*2e van rechts: Camiel Vandepitte na zijn opleiding in Coutance (Fr.) aan het IJzerfront.
12e regiment artillerie*

VI. 'n Lisseweghenaerke

1. nr 652 - 4.9.17
Door de censuur toegelaten.

Nieuws van 't Onzent!

*****
*****
27

Hier eenig algemeen nieuws *****²⁸ over onze gemeente . De menschen krijgen 200 gr. grauw brood per dag of 3 kgr. meel per 14 dagen, rijst en 's noens eene kom soep van 't amerikaansch komiteit. Die soep wordt gekookt in de brouwerij van *Wwe Daeninck*. Al dat er is wordt regelmatig en met zorg opgeëischt, zoodat de menschen niets over hebben om er naar hun goeste over te schikken. Verkens mag men niet meer slachten. Het Amerikaansch komiteit is bij *Prosper Van Audenaerde* gevestigd; de voorzitter ervan is *Jan Maenhoudt* (Jan Maenhoudt stelt het wel, er is hem met nieuwjaar een zoon geboren). Bier wordt er niet meer gebrouwd, er wordt veel limonade gedronken. Gaaischieten en bollen wordt ook niet meer gedaan.

Het leven gaat anders zijnen gewonen gang en 't ware houdelijk ware er wat meer en beter eten. Menschen die ziekelijk zijn, sukkelen voort bij

- 2 -

tekort aan goed voedsel.

Zijn overleden: *August Daeninck* (1916) Komissaris *De Geeter* (17 nov '16)

René De Geeter heeft een doodkaartje van zijn vader ontvangen. *Smissaert*, *Amand Vandepitte*, *Blondina Gunst*, *Camiel Gunst*, *August Rotsaert* (zoon van *Jacob*) *August Wullaert* en zijne vrouw, dochter *Taillaert*, *Frans Gunst* (in 1915, vader van *Arsène*) *Frans Crevits* en vrouw, jongste dochter van *August Jaxsens*. De vrouw van *Jan Vlaeminck* en van *Jacob Waegenaere* hebben zich opgehangen.

Pietje Pauw is des nachts overvallen geweest door inbrekers om zijne poenke. Ze hebben hem afgetakeld zoodanig en zoover dat *Pietje* aan zijne wonden overleden is. - Zij rusten in Vrede! - Zijn getrouwd : *Edouard Van Dycke* met *Mathilde Smissaert*. *Adolf Vandepitte* met *Urbanie Waegenaere*. *Nardus Styns* met *Elodie Braems*²⁹. *Pietje Verkwallie* met *Wanne Breems*.

Op Lisseweghe liggen er niet veel Duitschers. In de school is er een atelier om vliegmaschinen te repareren. Het huis van den meester en 't oude schoolgebouw waar de veldwachter woonde en 't secretariaat in was, is bezet door duitsche officieren

- 3 -

en soldaten. In 't ronde zijn er nog barakken opgeslagen.

De chef is uit de statie gemoeten en woont langs de Dudzeelsche kalsij. Zij doen zelf al den dienst in de statie. - Er wordt school gehouden in particuliere huizen: bij *Jules Pintelon* aan de kerk, bij *Emiel Desmidt* (den molenaer) en op den steenoven van *Miel Kerschaever*.

Onder de jongste gasten zijn er verschillende die naar Blankenberghe naar school gaan om niet te moeten werken voor den duitsch.

---

²⁷ 18 reken gecensureerd.

²⁸ Censuur.

²⁹ Brans.

De mannen en jongelingen zijn niet weggevoerd geweest, maar al die niet werkt voor eigen gebruik, wordt verplicht van te werken voor den Duitsch op straf van boete.

Onder Ons

Hulde aan onze gesneuvelde makkers!

Fernand Norman, geboren te Nijvel (prov. Brabant) den 7.4.1890, korporaal in het 4e linie 4/II werd door een kogel in den buik getroffen op Stuvekenskerke den 24.9.16

- 4 -

Drie dagen nadien bezweek hij in het veld-hospitaal van St-Jansmolen. Hij ligt begraven te Steenkerke graf nr 121. Zijne familie uit het Waalsche gekomen, woont op Zwakken-Damme. R.I.P.

Louis De Zutter werd den 4 juni gekwetst te Dixmude. Hij kreeg een obusscherf vijftien centimeter boven zijne knie en een in zijn vingers. Hij is er door zonder letsel en is thans in convalescence H.M.B. Valloires.

Frans Van Eecke is van de travailleurs gegaan naar de krijgsbakkerij. C 109.

Emiel Vandenberghe (D 264 - 71 Cie) kreeg goede tijding van zijn vader en zuster door zijn schoonbroer *Edmond Kostenobel*. Deze is in Amerika en had nieuws gekregen van zijne vrouw uit België.

Charles De Clerck is te Port-Villez en leert er voor fijnschilder. Zijn arm is goed. Na den oorlog

- 5 -

komt er van alles op Lisseweghe! ... Laatst schrijft hij nu dat hij voor 3 maanden verlof zonder solde krijgt te Parijs waar hij in de munitie gaat werken.

Frans Demon is electricien in het hospitaal van Petit-Fort te Gravelines.

Maurice De Cuyper, achter een reizeke van 10 maanden in 't fransche rond is fourier geworden D 95 - 1e Cie.

Mon De Backer heeft zijn voet verstuikt in 't voetbal spelen! Naar 't hospitaal? - d'Eene maken het effen met een schietstok, d'andere met een gaanstok ... 't Is oorlog!

Pieter Van Pachtenbeke zijn Cie is uiteengesmeten. Hij is daarmee overgaan in de 14e Cie - D 264.

Pieter Versieck D 214- 2 Brie[?] is artilleur geworden. "In de batterie, schrijft hij, nooit geen "spectie", nooit appel, en wegens van met het geweer te spelen, wij hebben er geen". Zijn er nog die daarvan houden?

Amedée Dhondt D 4-2 Cie is infirmier in zijn Cie geworden. Hij vindt dat de dienst niet zoo lastig is als vroeger.

Louis Tanghe D 268 - 1 esc. doet aan onze mannen zeggen dat zij daar wel wat embusqué spelen, maar dat het hun fout niet is. ('t Is spijtig hé?) Maar we vechten hier

- 6 -

ook, gelijk gij misschien gezien hebt in de gazet dat de cavalerie een onderzeeër gepakt heeft. Welnu dat was wij!

*****
*****
30

---

³⁰ Censuur.

Jules Neyts (D 268-1 esc.) in het hospitaal geweest met eene bronchiet. Nu zit hij in zijn dépôt te wachten om ook onderzeeërs te gaan pakken.

Fons De Boi (D 268-1 esc) "Ik heb gekwetst geweest aan mijn voorhoofd voor Dixm. Gelukkig niet erg, 15 dagen exempt de service en daarmee kon ik het aftrappen. Dat ze nu maar spoedig met den offensief beginnen. Dan zullen de Lissewegehnaers eens laten zien dat wij hier ook zijn. Ik voor mijn part, heb er hier nog eenige duizende gereed liggen die de moffen niet geerne zullen zien komen."

Fons is haastig om in congé te gaan naar huis!

Zijn over kort binnengekomen: *Octaaf Vandevelde* C I-12e Cie Granville (Manche) *Prosper Van Houtte* C J Camp d'Anvours - *Fons Van Houtte* D. 39. *Jerome Van Dycke* (?) Goeien moed en veel geluk!

Moes (*Jef Styns* D 254- 9 Cie) is projecteur geworden. Piotten ziet hij niet nu meer staan.

*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****

31

Met het laatste nummer te beginnen verscheen ons blaadje onder toezicht der censuur. Tegenwoordig is het verboden adressenlijsten te drukken en uit te zenden. Daarom als iemand 't adres van den eenen of anderen verlangt kan hij het mij afzonderlijk vragen - om alleman te kunnen helpen zende elk nieuws en juiste adressen in. Overlaatst ben ik als brankardier verplaatst geweest bij de artillerie

hier nieuw adres: Robert Vandepitte, brankardier D 241-6 Bat^{rie}.

* *
*

VII. 'n Lisseweghenaerke

1. Door de censuur toegelaten 925. 12.10.17

Beste vrienden,

'k Ben verheugd u te mogen laten weten dat ik altijd in goede gezondheid ben. Nu dat ik in de artillerie ben heb ik wat meer tijd om mij met ons blaadje en ander schrijven bezig te houden. Zoo verlang ik naar nieuws van de mannen en van de streek, en al wie inlichtingen of adressen verlangt kan ze mij altijd vragen.

Een ander goed nieuws. Op zaterdag 22n september heb ik het groot geluk gehad in Parijs de wijding van diaken te ontvangen. Dat is de laatste voor de wijding van Priester. Misschien word ik nog Priester binst den oorlog, als 't God belieft en is 't dat hij voort duurt.

't Ware natuurlijk beter dat alles gedaan ware. Dan kwam ik naar Lisseweghe mijne eeremis zingen! ... Laat ons hoopen!

't was eene schoone plechtigheid. Mijn broer *Julien* was er aan tegenwoordig .. d'andere familie was er aan te kort! ... op zulke momenten gevoelt men dat het meest..

Hierbij zit een portret van onze kerk. *Miel Van kerschaever* en mijn

- 2 -

broer Julien hebben 't werk gedaan om die af te trekken, en zoo kunnen wij aan ieder Lisseweghenaar ' groote plezier doen hem eene gedenkenis aan ons dorp te geven die met hem zal meegaan.

Hierin zit nog een klein briefje dat dienen moet om nieuws naar huis over te laten gaan. Opdat alleman iets zou kunnen zenden moeten we ons tevreden houden met deze briefjes. Is 't niet veel 't zal genoeg zijn om onze families gerust te stellen.

Vul zoo in:

Familienaam	Naam van de bestemming	Dorp
Voornaam	zijn stiel of werk	straat
adres:	10 woorden nieuws	nummer
		Provincie

Ik had vlaamsche briefjes gevraagd maar er waren er geen ... Vul dus in en zend mij zohaast mogelijk de briefjes terug, opdat ik ze voortzende.

Men kan ook een woordje nieuws krijgen bij *Petrus Pollet*, bij *Charles Moeraert*, Heile Sluis. Holland-Zeeland.

Aan allen mijne beste groeten en dat God ons beware.

Frater Leopold, Robert Vandepitte
Brankardier D 241 8e Batterij

* *
*

VIII. 'n Lisseweghenaerke

1. Door de censuur toegelaten nr. 126.

21 januari 1918.

Nieuwjaar!

We zijn 't jaar 18 in. Nog een oorlogsnieuwjaar.

Beste wensen van zalig en gelukkig jaar aan al de Lissewegse jongens. Moge dit ons laatste oorlogsjaar zijn! Mogen we bij 't naaste nieuwjaar reeds thuis zijn om vreedzaam ons eigen geluk en welstand te bewerken! Met deze vaste hoop laat ons moedig en fier het einde betrachten! Vooral blijven we God en zijne wet getrouw om bij 't weerkeren Moeder en geliefden vlak in d'oogen te mogen kijken; om onze groote Torre als flinke en trouwe dorpsjongens weer te zien!...

Gesneuveld : In de laatste tijden heeft ons dorp diep getroffen geweest. Drie onzer dorpmakkers zijn gesneuveld.

Lutters Ferdinand (zoon van Pol Lutters) viel op de groote wacht van den Beverdijk den 28 oktober 1917. Hij ligt begraven op het militair kerkhof van Veurne. Fernand was een doorbrave jongen die we allen zullen beklagen. Zijn broer Louis, gereformeerd, is in Engeland.

- 2 -

Vereecke Leo sneuvelde naast Scheewege. Hij ging met zijn sectie naar het werk. Zij werden onderweg gebombardeerd. Leo werd erg getroffen op verscheidene plaatsen en stierf in het hospitaal van Vinckem den 8 november 1917. Hij was sedert april, getrouwd met een meisje uit Dixmuide gevlucht. Hij ligt ook te Veurne begraven. Op zijne begraving waren *Philemon Ballegeer*, *Leon Ballegeer* en *Jef Styns* tegenwoordig. Leon Vereecke heeft twee broërs op 't front, *Kamiel* en *August*. Al de Lisseweghenaers nemen deel aan hun leed.

Van Dycke Jerome was kortelings maar op 't front gekomen bij de M.V.D.³² Hij werd op 29 oktober nabij Caeskerke onder een bombardement den schouder afgeslagen. In het hospitaal van Vinckem bezweek hij den 3n november 1917. Hij rust op het Kerkhof van Oeren, (graf nr 345). Hij laat een weduwe achter en twee weeskinderen! Zijn kozijn, *Kamiel De Waegnaere* is ook diep getroffen!

Enkele ogenblikken voor het ongeluk gebeurde had *Jef De Smidt* met *Jerôme* gesproken. Jef speelde kok en ging om water. Ze spraken af om samen een potje warmen te drinken en als Jef weerkeerde was *Van Dycke*

---

³² *Jerome Vandycke* was ingedeeld bij de M.V.D.

Dit betekent "Mortier van Deuren". Het waren bommenwerpers die vlak achter de frontlinie waren opgesteld om de eerste lijn van de vijand in een paar uur bommengevecht tot een halve chaos om te woelen. Fritz van rechtover had gelijkaardig materiaal dat nog zwaarder kaliber bommen overzond dan de M.V.D. van ons.

Zo een bommengevecht was een vreselijk gedoe. Wij hoorden de knal van het losbranden van de afvuur-fusee. De bom zelf was zichtbaar als een dikke voorarm en wentelde op zichzelf. Ze dreef traag om haar hoogtepunt te bereiken. Intussen was haar richting en het eindpunt van "de courbe" te berekenen, zodat eenieder met haast een 10-tal meter kon opschuiven, genoeg om een ontploffing te ontkomen.

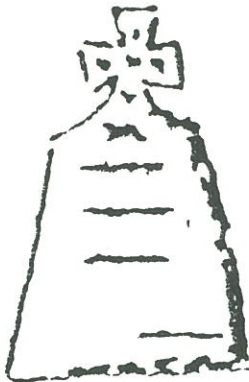
Bommengevecht in de loopgraven kon maar op punten waar de tegenstrevers zowat 100 m van elkaar ingegraven zaten. Voorzorg: mond openhouden opdat de trommelvliezen niet zouden springen bij de ontploffing. Resultaat: minstens een diepe krater. (Technische uitleg door E.P. Leopold, RdP. 1968, X.1.8)

gekwetst en weggedragen naar 't hospitaal. *De Waegenaere* bezocht hem. Zelfs daar liet Van Dycke zijn lachlust niet achter die van jonger tijde in hem zat. Verschillige dorpsgenooten waren op zijne begraafing tegenwoordig: *De Waegenaere Kamiel, Bonte Kamiel, Louis Breems, Michel Vandenberghe, Fons Tavernier* en *Ernest Van Nieuwkerke*.

Hulde en eer aan onze gesneuvelden! God hebbe hunne ziel en loone hun offer!!
R.I.P.

Oproep :

Allen waren we diep getroffen door het vallen van drie onzer dorpsgenooten die kort naeen sneuvelden. Eenige makkers gaven dan het gedacht op eene blijvende hulde te brengen aan hun offer. Anderen keurden het goed. Allen zul

We zijn dan geschikt een zerk te laten zetten op het graf onzer gesneuvelde dorpmakkers. Ik gelast mijzelf met het plan te laten uitvoeren en ontvang daartoe de hulp die ieder zal willen bijbrengen.

Ieder graf krijgt zijn zerk. De kosten komen op 30 fr. per zerk.

Ieder Lisseweghenaer wordt dan verzocht naar zijn vermogen en verlangen iets te willen bijbrengen als hulde aan onze makkers en troost aan hunne familie. We zullen er ook fier mogen op zijn iets voor elkaar overgehad te hebben.

Elk kan het zijne geven aan *Chrétien De Bruyne, Jozef De Smidt, Cyriel De Smidt, Kamiel De Waegenaere, Julien Vandepitte*, ofwel (liefst met verschillende samen) het inzenden op mijn adres.

Mannen! Onze gesneuvelden moeten we in eere houden!!!

Nieuws van 't onzent.

In de brouwerij van *Daeninck's* wordt er alle dagen soep gekookt door meisjes van 't dorp: twee van de kosters dochters, twee van *Leon Stacket* eene van de burgemeesters dochters en de zuster van *Jan Maenhoudt*. De menschen moeten er daar alle dagen om gaan: ze krijgen een halve liter per man, groot of klein, tegen 5 centiemen. Alle drie weken wordt er een koeibeest geslacht bij *Amand Vlaminck* en ze wordt daar verkocht. Iedere man krijgt ... 75 grammen!! Het wordt uitgevochten! Ze moeten er altijd eene duitsche wacht bij zetten, anders kunnen zij de menschen niet meester.

Overleden : *Ernest Dhondt* en zijne vrouw zijn alle twee overleden met korten tusschentijd. *Amedee Dhondt* (D 4 - 2 Cie) heeft zo zijne ouders verloren. Wij bidden met hem voor hunne zielerust!

Onder Ons.

Miel Demon (D 70-4 esc.) is brigadier benoemd. Proficiat!

Kamiel Vereecke is gekwetst geweest in den rug. Hoe gaat het met hem?

Gerard Houvenaeghel is overgegaan bij den "Télégraphe sans fil"... ***** 33
over eenige dagen is hij gevallen en heeft zijn knie verstuikt. ...voor een nieuw veranderinske!...

Charles De Clercq heeft congé sans solde gekregen. Hij werkt te Parijs in de munitie. Zijn adres: 39 Faubourg St-Antoine.

Moes heeft Charles gevonden om in congé te gaan.

Louis Tanghe (D 268-1 esc) heeft een tijd gewrocht in de suikerfabriek van Pont d'Ardres. Weer in zijn escadron ***** 34 't is bijkans 't zelfde.

Fons Tavernier is bij de putslagers. Ze heeten dat "fontainiers" ***** 35.

Ernest Van Nieuwenkerke zelfde stiel! Section Fontainiers *****36

Philemon Ballegeer zet barakken. Ge moet weten hij is metser van stiel ...

met den oorlog (D 14 - 8 Cie en subsistance).

Mon De Backer is uit het hospitaal weg. Afgekeurd voor allen dienst omwille van zijn been. En ze hebben hem travailleur gemaakt. Wie weet er zijn adres?

Verrezen! Er zijn er die peinzen dat *Pilon (Theofiel) Peere* dood is. Neen! Hij zit met levende lijve in Duitschland: Kriegsgefangenenlager Dyrotz. Post Wustermark.

Miel Raemackers heeft geheel de "campagne" mee gedaan in Duitsch Oost-Afrika. 't Slechtste is ginder over. Hij is nu Agent militaire Gare Kigona (Duitsch Oost Afrika).

Kamiel Pintelon is in de 8ste batterij en alzoo hulpopsteller aan 't Lissewegenaertje. Hij zet hier veel complimenten bij! Te veel werk in 't magazijn om langer te schrijven, zegt Kamiel.

Nieuws over de makkers zenden: Robert Vandepitte - Brankardier Z.235 8e batterij.

* *
*

---

³³ Censuur.

³⁴ Censuur.

³⁵ Censuur.

³⁶ Censuur.

S.K.V.H.

Zijn er mannen onder de Lisseweghenaers die verlangen nuttig hun ledigen tijd te gebruiken. Zijn er mannen die verlangen meer geleerd uit den oorlog te komen, zijn er die verlangen boeken te lezen over stiel en ambacht, over "hun vak" - zijn er die verstaan hebben dat in de fabriek de "chef de four" een duitsch of een vreemde mocht zijn, en de zweeter en slaver een Lisseweghenaer!...

Zijn er die willen bekwamer worden om beter naar hun welstand te zoeken?

Hier is het middel: Vakkunde!

Daarom heb ik, ter beschikking van die 't verlangt, abonnementen op de vakboerderij "S.K.V.H. van Veurne, en ieder Lisseweghenaer wien dit nuttig kan zijn mag er mij naar vragen.

Jongens, uw bekwaamheid is uw welstand! Leert Uw vak!!!

Robert Vandepitte, Brankardier Z 235. 8e batterij.

* *
*

IX.

'n Lisseweghenaerke.

1. Door de censuur toegelaten nr 638 5.5.18.

Beste vrienden,

Ik verlang al langen tijd u wat nieuws te laten, maar de omstandigheden beletten mij altijd. Liever dan nog langer uit te stellen zend ik u dit blaadje om u 't bijzonderste te laten weten.

Daags voor Paschen heb ik het groot geluk gehad Priester gewijd te worden in Parijs. 't Is een groot geluk voor mij en mijne familie, eene eer en zegen ook voor heel ons dorp, waar gij dan allen fier moogt op zijn!

't Is spijtig dat dit thuis niet mocht gevierd worden, tot troost van mijne familie en vreugde van heel 't dorp.

Houdt u allen kloek en hebt goeden moed in het tegenwoordig oogenblik 't einde schijnt aan te komen.

Weest allen getrouw aan uwe plichten van christen mensch en flinke vlaamsche jongens ... want zonder dat komt het toch niet.

Eén onzer makkers is weerom gevallen: *Kamiel Huyghebaert*, bijgenaamd "de zwemmer". Hij was getrouwd en woonde te Heyst. Hij werd den 27.1.18 te Caeskerke getroffen door een obusscherf in de borst en had een been gebroken. 's Anderendaags bezweek hij in het hospitaal van Beveren. Hij ligt op het kerkhof van

- 2 -

Beveren. Zijne ziele ruste in vrede!

Ik dank al de Lisseweghenaers om hun mild bijdragen tot het plaatsen van een zerk op het graf onzer gevallen dorpgenooten. Drie zijn er reeds geplaatst. Binnen kort zal aan andere ook voorzien zijn. De lijst van ieders bijdragen hiernevens. Als er nieuwe nood moest komen zal ik spreken.

Om wille van mijn priester worden heb ik onmogelijk aan al onze jongens kunnen antwoorden, ook kon ik niet voorzien in de vragen naar boeken. Nu reken ik er te zullen kunnen voor zorgen. Voor weldra dus ...

En proficiat voor al onze werkers. Nieuwe kennis zal later wel te pas komen.

Irma Peere is te Lisseweghe overleden. *Julien Vandepitte* is sergeant benoemd aan den télégraphe sans fil.

Chrétien De Bruyne is korporaalgeworden. *Arsène Gunst* heeft zijne vrouw verloren. Ze overleed te Londen. R.I.P.

Hand en groet. God beware ons allen.

Robert Vandepitte
Priester brankerdiër Z 235- 8e Batt.

* *
*

- 3 -

Inschrijving onze gesneuvelden ter Hulde.

Robert Vandepitte, 5.00; Julien Vandepitte, 5.00; Jef Desmidt, 5.00; Louis en Alfons Tanghe, 5.00; De Waegenaere Kamiel, 5.50; Bonte Kamiel, 5.00; Breems Louis, 5.00; Vandenberghe Emiel, 5.00; Alf., Emiel, Cyriel Tavernier, 5.00; Rosson Henri, 2.50; Van Nieuwkerke Ernest 2.00; Louis Dhondt, 5.00; Huyghebaert Albert, 5.00; De Geeter René, 5.00; Styns Jef, 5.00; Jacobus Ceulenaere, 5.00; Meulemeester Leon, 2.50; De Bruyne Chrétien 5.00; Louis Peere, 1.00; Adolf Dendooven, 3.00; Edmond Schram, 5.00; Alfons De Boy, 5.00; Corthals Alfons, 2.50; Lucas De Volder 5.00;

- 4 -

Pieter Versyck, 5.00; Miel Demon, 5.00; Fons Demon, 5.00; Kamiel Hautekiet, 2.00; Amedee Dhondt, 2.00; Boy Ernest, 5.00; Chrétien Dhondt, 10.00; Jules Depuydt, 2.00; Jef Galle, 2.00; Cyriel Desmedt, 3.00; Jef Barremaeker, 5.00; Amandels Marcel, 5.00; Camiel Pintelon, 10.00; Jef Jaxsens, 2.00; Charles Jaxsens, 2.00; Jef Peere, 5.00; Fernand Lutters, 5.00; Firmin Pintelon, 20.00; Theofiel Coppens, 5.00.

Voor S.K.V.H. Veurne Firmin Pintelon 5.00.

Ik zond reeds aan velen onzer jongens het portret onzer kerk. Maar ik kon alleman in één keer niet voldoen omdat dit nogal wat werk vroeg. 't Is mijn broeder *Julien* met *Miel Kerschaever* die het werk daarvoor hebben gedaan.

Hierbij nog een briefje om nieuws naar huis te zenden. Gelief het in te vullen en naar mij terug te zenden. Ik zal zorgen ze op goeden weg te zetten.

Vul zo in:

Naam:	Bestemming:	Woonplaats:
adres:	Nieuws:	Straat:
		Provincie:

* *
*

X. 'n Lisseweghenaerke.

1. Door de censuur toegelaten nr 852. 10.6.18

Vivat 't Noorden: Lisseweghe is hier!

Beste vrienden,

Dank hier nogmaals al de Lisseweghenaers om hunne hertelijke en genegene gelukwenschen ter gelegenheid van mijn priester worden.

Het spreekt onze Lisseweegsche jongens ter eere dat ze zoo diep meegevoelen met mijn groot geluk van Priester te mogen zijn!

Ja, ik word het gewaar, onze flinke Toren en schoone kerk, waar ze gekerstend werden, hunne eerste communie deden en alle Zondagen den Heer gingen eere brengen, staat nog vast in hun gedacht en in hun hert, vast zoals onze Torre zelf ginder, fier en manhaftig op zijn jongens staat te wachten tot ze weer keeren. Jongens weest uw toren en dorp en huis, weest uwe moeder, uwe vrouw of geliefden getrouw in deze moeilijke dagen, dat ge met uw hert zoo alleen staat, opdat ge gelukkig en als flinke jongens naar dorp en huis moogt weertrekken.

*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****
*****37

Neen jongens van Lisseweghe, neen 't mag niet! ware 't maar omdat gijzelf alle dagen in doodsgevaar zijt!

P.L.

Verdwenen: Leon en Philemon Ballegeer zijn verdwenen sedert den 17n april. Ze zaten in de groote slag te Merckem. Ze zijn krijgsgevangen genomen en naar 't schijnt ongedeerd.

- 2 -

Gesneuveld : Nogmaals komen we een onzer strijdmakkers te verliezen: *Amedée Dhondt*. Hij werd op 22 mei in den achternoen door een kogel in het hoofd getroffen en overleed bij het aankomen in den poste de secours. Hij ligt in West-Vleteren begraven: grf nr 1232. Onze dorpsjongens zullen diep getroffen zijn door dit nieuw verlies. Stort allen een goed gebed voor zijne zielerust. R.I.P.

Gekwetst : *Pieter Versyck* is den 16n maart gekwetst geweest aan zijn rechter arm. 't Is nog al erg, want zijn arm zal misschien nooit meer goed komen. 't Kwam door 't springen van hun stuk. Hij schrijft nu met zijn linker hand. H.M.S. Mortain (Manche)

Cyriel Alexander werd ook gekwetst op 18 mei. Hij deed zijn eerste trancheedagen. Binst hij de wacht stond sprong er nevens hem eene grenade door de hitte. Hij kreeg stukken in alle twee zijn handen, zijne linker arm en in den buik. Ze gingen gelukkig niet diep en zoo is Cyriel al goed aan 't genezen in H.M.B. Fontgombault (?) (Indre)

37 Censuur.

Uit de streek :

Kamiel Witgeers verneemt door zijn broers die in Duitschland zitten dat zijn vader gestorven is den 13n oogst 1917. Wij nemen deel aan zijn leed en bidden voor de overledene.

Lucas Gheyle, zoon van *Jan Gheyle* is te Lisseweghe overleden.

De vrouw van *Jules Van Kerschaever* die wijnhandel doet te Blankenberghe is den 13.1.'18 overleden aan een longontsteking.

Louis De Vrieze die sedert een jaar of vijf met vrouw en twee kinderen in America is, komt er zijne vrouw te verliezen. Ze was 54 jaar oud.

Onder Ons :

Over tijd stond er in de "Standaard" nieuws over Dudzele en ze schreven er dit hierbij: "Dudzele was en is de hoofdstad van 't Noorden!"

- 3 -

De Lisseweghenaers waren een beetje jaloersch van 't succes van Dudzele en er werd "een kampje geslegen" maar die ze klopte dat was Lisseweghe!

Jongens is 't waar ? ... Neen't ! Aan onze Torre, daar kunnen zij niet aan! en hij staat nog kloek op zijn beenen en zijn jongens gelijk hij...

Vivat 't Noorden, Lisseweghe is hier!!

Arsène Gunst is inapte verklaard. Hij is in den C.I.B.I. te Auvours en zal zieke diener worden in een hospitaal.

Gerard Houvenaeghel die naar 't hospitaal trok met iets aan zijn knie is weer aan den T.S.F. bij *Julien Vandepitte*.

Kamiel Waegenaere vindt dat de Duitsch een onvoorzichtigaard is: als hij schiet, hij zou maar vlak in een mensch zijn gezicht schieten.

Miel Tavernier is binnen geroepen C.I. kamp van Auvours.

Alfons De Boy is brigadier benoemd in februari en overgegaan in de 21e batterij. *Firmin* die in 't voetvolk was is nu signaleur in zijn broers batterij. Hij vindt dat het beter is daar, dan zijn peerd altijd te moeten zelf dragen.

Edmond Beusaert is sedert kort op 't front. Hij heeft er 'ne goeie kameraad gevonden: 't Lisseweghenaertje!

Pieter De Jaegher heeft 2 jaar bij *****³⁸ geweest. Nu hebben ze hem kanonier gemaakt.

Albert Huyghebaert is Spaansch aan 't leeren. Na den oorlog gaat Lisseweghe de wereld rond!..

Ernest Boy die lang in eene keuken van officieren was in den Haver is er nu uit en doet er weerom zijn dienst.

Een voorbeeld: "Ik heb gezien dat u wilt belasten met boeken te bezorgen aan diegenen die willen hun eigen versterken om later geen slaaf meer te moeten zijn

- 4 -

van vreemdelingen gelijk het vroeger was. Ik heb daar al ver over gedacht en begrepen dat zulks moet zijn. Ik ben nu al goed op de hoogte van mijn stiel; ik heb al in verscheidene plaatsen gewerkt en heb alles goed opgemerkt. dat zal me van pas komen. Maar was ik nog wat beter geleerd het zou me veel voordeliger zijn."

Eén van Lisseweghe.

August Vereecke bezocht het graf van zijn broeder Leon te Veurne. Hij zag daar den zerk door de Lisseweghenaers geschonken en was er diep van gepakt. Hij bedankt al de mannen voor hun schoon werk.

---

³⁸ Censuur.

Lessen over 't metsen : adres: *E.H. Denijs* per briefwisseling
Lessen over timmeren kerkstraat De Panne
Lessen over landbouw: adres, *E.H. Walravens*, aalmoezenier Z 231 IIIe groep.
Zend in: Naam, Voornaam, adres (klaar schrijven)
Woonplaats in vreedestijd voor 1 juli.

Mannen die stielboeken verlangen op S.K.V.H. mogen er mij naar vragen.

Cyriel Alexander vraagt naar *Edward en Cyriel Verstappen*.
Henri Koeken en *Chrétien De Bruyne* naar *Henri De Grande*.
Fernand Lutters en *Adolf Den Dooven* naar *André Raemaekers*.

Wie kent 't adres van volgende mannen:

Armand Brauwens, Bonte Kamiel, Richard De Corte, De Schrijver Constant, Kamiel Jaxsens,
Jules Neyts, Van Craeynest - chef -, Frans Van Eecke, Van Houtte Alfons en Prosper,
Vereecke August.

Robert Vandepitte, Priester-Brankardier Z 235 8e batterij
Veldleger.

* *
*

1. Door de censuur toegelaten nr 1328. 5.9.'18.

Vivat 't Noorden!! Lisseweghe is hier !!!

Van 't onzent :

Op 29 Juli stond er in de Belgische Standaard te lezen:

"De engelsche vliegers hebben verschillende bommen geworpen op Lisseweghe dorp. Een kwam terecht op den toren waar de Duitschers een draadlooze telegraaf hadden opgesteld. Talrijke duitsche soldaten in 't dorp gekantonneerd werden gedood" ³⁹.

Nieuws uit Holland gekregen laat verstaan dat dit bombardement erg is geweest. De menschen waren verschrikt en meest allen zijn overgevlucht naar Knocke en Heyst. Ze hebben hunne kleeren en meubels en beesten ***** ⁴⁰ mēenemen ***** ⁴¹.

laat ons hopen dat de duitsch allicht mocht optrekken en ons dorp en huis aan ons weer overlaten. Hoe hard dit nieuws ook weze, ons ontmoedigen mag het niet!

Urbain Alexander is getrouwd met *Helène Barremaeker* en woont in Knocke. *Florimond Marreyt* is in februari getrouwd met *Maria*, de dochter van *Charles Muylle* uit den steenoven. *Maurice De Cuyper* is sergeant-major benoemd. *Hector Raeymaekers* eerste sergeant. Proficiat aan alle twee.

- 2 -

Onder Ons :

Marcel Amandels werd van de gaz gepakt. Hij is er door en weer in zijne compagnie.

Arsène Gunst is in de statie van Waeyenburg als ziekenverpleger.

Edmond Schram werd gedecoreerd met de militaire medaille en het oorlogskruis.

Theo Bonte won ook het oorlogskruis, proficiat!

Cyriel Desmidt en *Fons Demon* gingen op verlof te *Cyriel Taverniers*. In 't weerkeren zag *Cyriel* de Lisseweegsche bende van *Kales*. *Julien Vandepitte*, *Miel Kerschaever* en *Houvenaeghel*.

Houvenaeghel leert tegenwoordig voor marine-operateur om met den draadloozen telegraaf op de schepen te werken.

Chrétien Dhondt die te Dieppe in dienst was als 1e sergeant maj. heeft eene operatie onderstaan van de appendice, in Bonsecours, goed gelukt.

André Raemaekers is overgegaan in de artillerie, gevolg van ziekte.

Kamiel Peere van *Pier Peere's* dient in 't Amerikaansche leger in Frankrijk. Hij is vast aan den ijzerweg.

Jef Jaxsens is sedert eenige maanden achteruit als vader van 6 kinderen.

Lisseweghenaers komen malkaar nog meest tegen in de tranchees en vooruit. In de laatste maand ontmoette ik langs ginder: *Jef De Smidt*, *René De Geeter*, *Chrétien De Bruyne*, *Charles Jaxsens*, eerste serg^t *Raeymaekers*, *René Duynslager*.

³⁹ Van het vermelde vliegerbombardement van Lissewege-dorp en de talrijke gedode Duitse soldaten blijkt dat het een kwakkel was. Ooit kwamen op het gehucht Zuienkerke-statie splinterbommetjes terecht.

Door geschut van slagschepen werd ook eens het gehucht Nieuwdorp het slachtoffer waarbij één gekwetste viel, die later overleed.

⁴⁰ Censuur.

⁴¹ Censuur.

Theofiel Ceulenaere heeft overtijd van de brokken gedeeld juist als hij de laatste wacht deed op voorpost, vòòr 't aflossen. Een stukske op zijn hand. 't Begon te zwellen. Theofiel kreeg daarmee 22 dagen goeie repos in d'ambulance.

- 3 -

Constant Barremaeker kwam ook zoo een grap tegen. Eén van die zware op zijn kot. Van de zes mannen was er maar één licht gekwetst aan zijn voet. Stant zijn uurwerk was er aan: dat is voor een souvenir! Drie dagen later kregen ze tewege ander bezoek ... Maar ze zwaaiden eenige duizenden kogels met hun raketakker en ontnamen hen de goeste!

Laatste nieuws *Stant* heeft op 19.8 het oorlogskruis ontvangen.

In februari ging *Pros Monbalju* op verlof naar London. Hij kreeg daar een gezwel aan zijn oor en moest in het King Albert's Hospital blijven. Hij heeft daar nog al lang commissaris en kamenier gespeeld maar nu is hij al in het kamp van Auvours en inapte verklaard.

Richard De Corte die op 't laatste van verleden jaar gekwetst werd in zijn arm en in zijn buik is nu in een compagnie travailleurs.

Pieter Versyck is goed aan 't beteren. Hij schrijft al met zijn rechter hand.

Over onze gesneuvelde makkers.

Amedée Dhondt zaliger was uiterst gaarne gezien in zijne Kompagnie van al de jongens. Ik sprak met zijn Kommandant en deze zijn keel kwam vol als hij over Amedée aan 't uiteendoen was. Amedée was infirmier in zijn kompagnie en altijd gereed om

- 4 -

de mannen te helpen. Er zal welhaast op zijn graf een prachtzerk staan door zijn mannen samen met de Lisseweghenaers betaald ⁴².

Jongens vergeet uwe gevallene makkers niet, en bidt voor hunne rust!

't Naaste keer nieuws over de zerken onzer gesneuvelden.

---

⁴² *Amedée Dhondt* streed aan het front als soldaat-infirmier V.A.G. 19/2 linieregiment, toen hij het smartelijke nieuws vernam van het overlijden van zijn ouders (Ernest, ° Brugge 30.7.1855 + Liss. 30.7.1916 en Justina Demeulenaere ° Liss. 21.3.1854 + Liss. 11.2.1917).

Op 11 nov. 1917 schreef hij nog en ontroerende brief aan Pater Leopold en meldde dat hij nog juist een paar dagen tevoren aan zijn zuster(s) geschreven had dat ze in de hoop moesten leven allen in goede gezondheid te mogen weerzien bij hun ouders.

Enkele maanden later was het zijn beurt. Hij werd getroffen op 22 mei 1918 nabij de "Tuffs-farm" te Langemark en overleed bij zijn overbrenging naar de hulppost te Boezinge. Hij werd ter aarde besteld op het militair kerkhof van West-Vleteren, graf nr 1232.

Volgens 'n Lisseweghenaerken zou hij een prachtzerk krijgen betaald door de manschappen van zijn kompagnie en zijn frontbroeders uit Lissewege. Zeer waarschijnlijk een heldenkruis.

Op 26 december 1918 werd over en weer geschreven om het stoffelijk overschot van Amedée over te brengen naar Lissewege.

Zijn broer *Gustaaf* uit Blankenberge schreef Pater Leopold dat hij reeds contact had opgenomen met de commandant van de Z Cie 152 en met de heer *Brouckaert* C.I.B.I. te Veurne.

Ook was de aanvraag ingediend tot ontgraven bij het krijgsontgravingsbestuur, St-Jansstraat 20 te Brugge. Evenwel was hij vergeten te vragen ook de zerk te laten overbrengen.

Hij die op een vlot verloop van deze zaak zou rekenen zit fout. Op een gelegenheidsbidprentje lezen we dat Amedée pas op 7 september 1921 te Lissewege arriveerde waar hij met grote plechtigheid bijgezet werd op het kerkhof ⁴². Vermeld was ook dat hij lid was van de Katholieke Vlaamse Jonge Wacht van Lissewege. Waar bleef de grafsteen?

AAN WELSTAND MOET GE GERAKEN DOOR KENNIS VAN UW VAK!

Een voorbeeld: " Ik ben sedert eenige weken barakken aan 't zetten en ik wordt goed gewaar dat ik voor mijn werk nevens menigeen mag staan. Maar er zijn er toch die beter op de hoogte zijn om alles nader bijeen te rekenen: daarom zal ik zooveel mogelijk mijn tijd gebruiken om te leeren. Want indien wij 't geluk hebben den oorlog te overleven zal het ons goed van pas komen van onzen tijd nuttig gebruikt te hebben."

VAN EEN LISSEWEGHENAER.

Boeken en raad mogen Lisseweghenaers mij altijd vragen.

Robert Vandepitte, Priester-Brankardier
Z.235 , 8e Batterij.

HOUDT U FLINK EN KRISTELIJK zoals ge van huis weggegaan zijt.

* *
*

Lijst gekopieerd van een bijna onleesbaar geworden blad vermoedelijk opgemaakt eind 1916.

...	Vankerschaever	B 32	
Robert	Vandepitte	B 12	V batterij Brankardier
Theofiel	Bonte	B 42	III/2
Jozef	Styns	B 46	1/4
Charles	De Clercq	B 46	
Ch...	...		
Louis	Dhondt	B 46	II/1 E.M
René	Degeeter	B 46	III/1
Hector	Raeymaekers	B 46	III/3 sergeant
Edmond	De Backer	B 46	IV/4
Ferdinand	Lutters	B 46	IV/4
Camiel	Pintelon	B 47	8e batterij
Richard	De Corte	C 52	mortiers de ...
Louis	Tanghe	B 66	1e escadron
Jules	Neyts	B 66	1e esc.
Alfons	Tavernier	B ..	...
Pieter	Versick	B 68	3e Cie
André	Raemaekers	B 76	1/2
...	Van Dycke	...	...
Gerard	Hoevenaeghel	B 114	IV/3
Prosper	Monbalju	B 115	4/3
Louis	Peere	114	1/3
Camiel	Witgeers	B 112	2/34 ?
Henri	Rosson	B 116	III/2
Kamiel	Waegenaere	B 116	II/2
Fernand	Lutters (van Pol)	B 152	II/1 ?
Marcel	Amandels	B 132	III/3
Jef	Galle	B 136	III/3
Cyriel	Desmidt	B 136	III/3
Désiré	Mareyt	B 136	III/3
Jan	Braems	B 137	II/1
Leon	Ballegeer	B 141	III/2
Leon	Vereecke	B 141	III/2
Jan	Rotsaert	B 184	41 cie
Frans	Van Eecke	B 184	45 cie
Jef	Barremaecker	B 184	47 cie
Pieter	Van-pachtenbeke	B 184	47 cie
Jef	Janssens	B 184	67 cie
Louis	Braems (Breems?)	B 184	71 cie
...	Vandeberghe	B 184	21 cie
Amedee	Gunst	B 206	III/3
Armand	Brauwiers	B 206	III/3
Amedee	Dhondt	B 207	III/2
Jef	Peere	B 211	72e batterij
Edmond	Schram	B 216	G.A. eerste sergeant
Camiel	Vereecke	B 227	2/1
Lucas	Devoldere	B 232	1e esc.
Jef	Desmedt (Desmidt ?)	B 234	T.F.

Desiré	Barremaecker	B 236	1e cie A.G.
Kamiel	Huyghebaert	B 264	4/1
Theofiel	Ceulenaere	B 266	II/2
Julien	Vandepitte	A 303	T.S.F.
Firmin	Pintelon	A 325	militaire bakkerij
Alfons	Demon		Service technique du Genie (Kales)
René	Duynslaeger	1e B	genie Arques (?) Pas de Calais
Emiel	Hoemaekere		XII batjon mitrailleuse
			Troupes de l'Est Kibati Kivu
			Corps Belge, Mombassa.
Albert	Huyghebaert		8e cie Ca .. adjudant
Camiel	Van Craeynest		18 cie C.I.A.M. Fécamp, adjudant
Maurice	Decuyper		1e cie C.I.A.M. Dieppe (S.Inf) serg ^t .
Christiaan	Dhondt		chef de ménage C.I.A.M. Dieppe serg ^t .
Philemon	Ballegeer	...	10 cie Valogne (Manche)
Louis	Lutters (gereformeerd)		Amb... Hill Sandhurst Bergs Eng.
Cyriel	Witgeers		gefangenenlager Hofmunden ?
			arbeidscommand Wettmar
			Kreilingsdorf Hanover Duitsld.
Edmond	De Cuyper		unter off. funf ? gefangenenlager
			Steinhorst (Reinhorst ?)
			Hanover. Duitsld.
Emiel	Decuyper		18e batt. de Liège C.I.B. ?
			Zeist Holland.

Prentkaart met portretten van gesneuvelden van Lissewege (zie fig. 2).

Uitgave 'n Lissewegenaarke.

Foto Verbouwe, Jette.

PEERE, A., soldaat 10e linie, werd vermist rond Antwerpen sedert Oogst 1914, in zijn 25e jaar. Zijn lijk werd nooit weergevonden.

ROSSON, Karel, soldaat 11e linie, sneuvelde voor Luik, den 7n Oogst 1914, in zijn 25e jaar.

CLAEYS, R., soldaat 4e linie, sneuvelde te Haelen den 13 oogst 1914, in zijn 20e jaar.

BONTE, H., vrijwilliger, 2e carabinieri, sneuvelde te Caeskerke den 28n oogst 1915, in zijn 21e jaar. Hij rust te Caeskerke (Oude Barreel).

VANDEMOORTELE, R., soldaat 11e linie, werd gekwetst aan den Ijzer en bezweek in 't gasthuis Cabour den 5n oktober 1915, in zijn 21e jaar. Rust te Adinkerke.

VAN DIJCKE, J., soldaat 8e loopgravengeschet-batterij, sneuvelde te Caeskerke, den 3n november, in zijn 29e jaar. Hij rust te Oeren.

VERHEECKE, L., vrijwilliger, 1e jagers te voet, sneuvelde aan Scheewege den 8n november 1917. Rust te Veurne.

D'HONDT, A., vrijwilliger, 19e linie, sneuvelde te Langemarck, den 22 mei 1918, in zijn 24e jaar. Rust te West-Vleteren.

DESMEDT, C., mitrailleur 11e linie, sneuvelde te Staden, den 28n sept. 1918 in zijn 25e jaar. Werd ontgraven en rust in zijn geboortegrond.

DE VliegHER, L., soldaat 1e grenadiers, liep een zware ziekte op in de loopgraven en bezweek in 't gasthuis Cabour, den 10n okt. 1918 in zijn 29e jaar. Rust te Duinhoek (De Panne).

TAILLAERT Leonard, 18 jaar en BRUGGEMAN Valère, 19 jaar, werden gevangen genomen toen zij te Knocke de grens wilden overschrijden om het front te vervoegen. Bezweken samen onder onmenselijke behandelingen te Longwy (Frankrijk) den 8n maart 1918.

Knielt op hun graf en bidt voor hunner zielen zaligheid, gij allen die hunne vrienden waart, gij allen voor wier heil en goed zij hun jeugdig leven geestdriftig lieten.

Gedenk hunne weduwen en weezen en dat het nageslacht zich hunner gedachtenis eeuwiglijk herinnere ⁴³.

---

⁴³ Zie ook A. CATREUL, De Gesneuvelde Soldaten van Lissewege 14-18, in: *Rond de Poldertorens*, 23, 1981, 1, 33. en G. VANDEPITTE, Lissewegse vluchtelingen in de oorlog '14-18, in: *Rond de Poldertorens*, 14, 1972, 88.

Persoonsnamenregister

Alexander	Cyriel	68.91.93	z.v. Gustaaf & Nath. Verstappen ° Liss. 22.5.1898 + Br. 8.2.1980
Alexander	Urbain	94	
Amandels	Marcel	90.94.97	
Ballegeer	Leon	85.91.97	z.v. Alfons & Emma Goossens ° Oedelem 2.11.1894 + 28.1.1953 x Emmerence Vandepitte
Ballegeer	Philemon	68.70.85.87.9 1.98	z.v. Alfons & Emma Goossens ° Oedelem 20.1.1897 + 30.5.1969 x Magdalena Huyghebaert
Barremaecker	Constant	64.66.70.95	° Liss. 8.6.1873 + 24.10.1953 x Justina Vlaeminck
Barremaecker	Désiré	70.98	z.v. Bernard & Melanie V. Nieuwenhuysse ° Liss. 3.10.1882 + 18.5.1961 x Maria Jaxsens xx Malvina Bonte xxx Alida Deloof
Barremaecker	Helène	94	
Barremaecker	Jozef	90.97	z.v. Louis & Justina Claus ° Liss. 17.2.1882 + Koekelare 1960 x Adriana Gunst
Barremaecker	Theodoor	64.70	z.v. Bernard & Melanie Van Nieuwenhuysse ° Liss. 23.4.1880 + 8.12.1958 x Rosalie Decoster xx Irma Bil
Beusaert	Edmond	92	
Beeckman	Marie Louise	101	° St-Joris-ten-Distel 24.3.1870 + Liss. 2.6.1916 x Karel Lodewijk Claeys
Bil	Kamiel	64.66.70	
Bonte	Constant	100	° Liss. 18.4.1856 + Liss. 9.2.1928 x Mathilde Neyts
Bonte	Henri	99	z.v. Constant & Mathilde Neyts ° Oostkerke (Br.) 8.5.1894 + gesneuveld Kaaskerke 29.8.1915
Bonte	Theofiel	66.94.97	z.v. Pieter & Adelaide Styns ° Liss. 27.5.1888
Boy (Boi)	Alfons	64.70.	z.v. Lodewijk & Maria Tanghe ° Liss. 2.2.1889 + 25.10.1973 x Victorine De Grijze
Boy (Boi)	Ernest	70.90.92	
Brans	Elodie	82	° Koolkerke 23.6.1896 + 22.1.1971 x Leonard Styns ° Liss. 29.9.1891 + 8.3.1977
Brans (Broms)	Jan	70	z.v. Isidoor & Marie L. Van Belle ° Koolkerke 14.4.1893 + 24.6.1935 x Celestine Styns
Brans	Jef	64	
Braems	Jan	97	
Braems (Breems)	Louis	97	
Brandt	Louis	70	

Brauwiers	Amand	93.97	
Breems	Jacob	71	
Breems	Joanna	82	° Liss. 21.1.1874 + 10.4.1931 x Pieter Verqualie
Breems	Louis	66.67.68.71.7 2.86.90	z.v. Jozef & Nath. Beusaert ° Uitk. 22.2.1882 + 19.4.1935 x Eufr. Costenoble xx Val. Neyts x Prudence Van Werrebrouck ° Oostkerke 9.2.1863
Bruggeman	August	101	z.v. August & Prud. Van Werrebrouck ° Brugge 8.6.1899 + Longwy 8.3.1918
Bruggeman	Valère	99	° Ramsk. (Kn) 11.11.1881 + Hamme 25.11.1973 x Maria Gheyle
Bulcke	Adolf	64.68	° St-Kruis 24.12.1879 + 19.8.1942 x Pharailde Vandeveld
Carels	Camiel	64.70	z.v. Richard & Alicia Kerckhof ° Lendeledede 10.6.1916 + 30.3.1992 x Simonne Vanfleteren
Cartreul	André	99.	
Ceulenaere	Jacob	90	
Ceulenaere	Leon	70	
Ceulenaere	Theofiel	66.70.95.98	
Claeys	Karel L.	101	° Bellem 9.8.1861 + 13.10.1946 x Marie Louise Beeckman
Claeys	Richard	99	z.v. Karel & Maria Beekman ° Beernem 3.9.1893 + gesneuveld Halen 14.8.1914
Cobbaert	Maria	62	
Coene	Marie	101	° Maldegem 21.8.1892 + 12.7.1961 x Karel Louis Rosson
Coppejans	Medard	64.70	z.v. Leopold & Pelagie Duysburgh ° Liss. 31.7.1885 + 12.1.1934 x Maria Vandepitte
Coppens	Theofiel	70.90	z.v. Karel & Just. Despiegelaere ° Zuienk. 10.2.1879 + 7.12.1961 x Renilde Willaert
Cordy	Pauline	106	° Jabbeke 4.12.1862 + 8.2.1953 x Francois Rosson
Corthals	Alfons	66.90	° Zuienk. 22.11.1880 + Wytschate 24.11.1952 x Renilde Vandepitte
Corthals	Emiel	64	
Costenoble	Edmond	82	
Crevits	Frans	81	
Daeninck	August	71.81	z.v. Frans & Rosalie Verheye ° Liss. 29.5.1866 + 30.1.1916 x Stefanie Demon (Wwe Karel Dhondt)
Daeninck	weduwe	81	° Liss. 1.10.1858 + 17.5.1938
De Backer	Edmond	70.82.87.97	° Liss. 13.4.1895 + 18.1.1964 x Celestine Declerck ° Liss. 4.3.1898 + 27.5.1981
De Boi	Alfons	83.90.92	Brasschaat

De Bruyne	Chrétien	65.66.67.68.6 9.72.86.89.90 .93.94	z.v. Jan & Sylvia Nath. Gillis Zwankendamme
De Bruyne De Clerck	Jan Charles	101 66.67.68.70.8 2.87.97	° Schaarbeek 8.4.1874 + Liss. 30.12.1915
De Clerck	Louis	70	z.v. Leopold & Maria Tanghe ° Liss. 4.12.1896 + 1.5.1969 x Julienne Peere ° Liss. 20.5.1906
De Clercq De Corte	Oscar Richard	70 70.93.95.97	z.v. Richard & Alida Pauwels ° Liss. 10.7.1898 + 20.7.1970 x Maria Vandepitte
Decuyper Decuyper Decuyper	Edmond Emiel Louis	98 65.98 70	° Koolk. 26.7.1886 + 28.12.1962 x Leonie Barremaecker Wwe Ad. Mille
Decuyper	Maurice	65.66.70.82.9 4.98	
De Jaegher De Jaegher De Geeter	Charles Pieter René	64.66.92 72.81.90.94.9 7	z.v. Jozef Frans & Valeria Bossée ° Liss. 17.7.1890 + 15.1.1953 x Juliana Van Eecke
De Grande De Ketelaere De Meulenaere	Henri Henri Justina	93 64.70 103	° Liss. 21.3.1854 + 11.2.1917 x Ernest Dhondt
Demon	Alfons	66.68.90.94.9 8	
Demon	Emiel	66.87.90	z.v. Hyppolite & Renilde Claeys ° Liss. 8.5.1890 - 3e lanners ° Sijsele 15.12.1884 ?
Demunck Dendooven Denijs E.H. Denijs (De)Pauw Depuydt	Jules Adolf Octavie Pieter Jules	64.70 90.93 93 108 82 70.90	x Jerome Van Dycke ° Voormezele 5.4.1879 + 4.7.1957 x Leonie De Bruyne ° Molenbeek 20.1.1876 + 9.12.1923 (onder voorbehoud)
De Schrijver De Schrijver Desmidt	Constant Gustaaf Cyriel	70.93 70 65.66.86.90.9 4.97.99	Zeebrugge ca. 1960 z.v. Pieter & Silvie Vanden Broucke ° Liss. 2.9.1894 + gesneuveld Poelkapelle 28.9.1918
Desmidt	Emiel	82	° Liss. 24.8.1874 + 27.5.1954 x Idalie Raes
De Smidt	Jozef	85.86.90.94.9 7	z.v. Pieter & Silvie Vanden Broucke ° Liss. 1.2.1889

De Smidt	Pieter	107	° Zuienk. 19.10.1852 + 6.11.1923 x Silvie Vanden Broucke
De Vinck	Amelie	107	° Brugge 26.10.1861 + 10.9.1947 ° Dudz. 3.10.1875 + 29.12.1916 x Jules Taillaert
De Vliegheer	Jacob	106	° Lapsch. 17.11.1852 + 2.2.1923 x Rosalie Savels
De Vliegheer	Leopold	99	° St-Michiels 28.2.1889 + gesneuveld Adinkerke 10.10.1918
De Voldere	Lucas	70.90.97	z.v. Valentin & Math. De Waegenaere ° Liss. 15.4.1887
De Vrieze	Louis	92	
De Waegenaere	Jacob	85	
(De) Waegenaere	Kamiel	66.68.85.86.9 0.92.97	z.v. Pieter & Virginie Acket ° Liss. 2.3.1888 + Zuienk. 5.2.1966 x Maria Simoens
Dewaegenaere	Marie-Therèse	108	° Liss. 18.11.1856 + 25.7.1944 x Pieter Vandycke
Dewaegenaere	Urbanie	82	d.v. Pieter & Virginie Acket ° Liss. 14.1.1891 + 10.1.1973 x Adolf Vandepitte
Dezutter	Urbain	82	z.v. Karel & Virginie Pintelon ° Liss. 30.5.1890
De Zutter	Louis	82	
Dhondt	Amedée	82.86.90.91.9 5.97.99	z.v. Ernest & Justina Demeulenaere ° Liss. 3.10.1894 + gesneuveld Boezinge 22.5.1918
Dhondt	Chrétien	70.90.94.98	
Dhondt	Ernest	86	° Brugge 30.7.1855 + 22.12.1916 x Justina Demeulenaere
Dhondt	Jerome	64	
Dhondt	Louis	90.97	z.v. Karel & Stefanie Demon ° Liss. 12.12.1890 + 26.12.1966 x Eugenie Costenoble
Duynslager	René	66.94.98	z.v. August & Nath. Knockaert ° Vlissegem 17.1.1895 + 27.3.1961 x Emmerence Desmidt
Galle	Jozef	90.97	z.v. Karel & Clemence Quintens ° Zuienk. 7.7.1894 + 5.6.1961 x Helena Peere
Gheyle	Leopold	67	
Gheyle	Lucas	92	z.v. Jan & Math. Dewaegenaere ° Liss. 31.5.1888 + 13.7.1917
Ginisty Mgr.		62	
Goethals	Alfons		
Gunst	Amedée	97	z.v. Karel & Mathilde De Backer ° Liss. 27.8.1894 + 15.8.1964 x Bertha Verdickt Wwe Honoré Styns
Gunst	Arsène	68.72.89.92.9 4	z.v. Frans & Sidonia Devos ° Liss. 2.9.1893

Gunst	Blondina	81	d.v. Louis & Louise Vandepitte ° Liss. 12.12.1886 + 12.3.1917 x Nicodemus Dusoir ° Lis. 7.12.1884
Gunst	Frans	81	z.v. Jos Fr. & Barbara Brion ° Liss. 25.1.1859 + 23.11.1915 x Sidonia Devos
Gunst	Kamiel	71.72	z.v. Louis & Louise Vandepitte ° Liss. 9.12.1887 + 1.5.1916
Gunst	Louis	104	z.v. Jozef & Eulodia Styns ° Liss. 20.9.1885 (onder voorbehoud)
Hautekiet	Kamiel	70.71.72.90	z.v. Carel L. & Math. Sanders ° Liss. 29.10.1888
Hautekiet	Victor	71	
Hoemaekere	Emiel	98	
Houvenaeghel	Gerard	87.92.94.97	
Huyghebaert	Albert	65.68.69.70.9 0.92.98	z.v. August & Xaveria Demon Identisch met Alberic Albert? ° Liss. 31.10.1889
Huyghebaert	Kamiel	84.98	
Huyghebaert	René	65	z.v. August & Xaveria Demon ° Liss. 20.9.1890
Jacxsens	Achiel	67.71	° Liss. 7.9.1880 + 27.12.1955 x Eugenie Vanhoutte ° Liss. 7.11.1887 + 15.11.1946
Jacxsens	Arthur	64.68.71	z.v. Michael & Justina Robaey ° Liss. 13.1.1879 + 3.5.1965 x Charlotte Spelier ° Liss. 8.3.1882 + 9.5.1933
Jacxsens	August	82	
Jacxsens	Charles	64.70.84	z.v. August & Math. Rutjens ° Liss. 16.6.1891 + 4.3.1970 x Virginie Vandycke ° Liss. 14.3.1892 + 22.10.1971
Jacxsens	Jef	90.94	° Liss. 23.5.1887 + 22.3.1946 x Celestine Hoste ° Heist 21.4.1889 of: z.v. Amand & Isabella Debruyne ° Liss. 24.3.1879 + 12.11.1967 x Hinjon Maria
Jacxsens	Kamiel	71.73	z.v. August & Mathilde Rutjens ° Liss. 1.3.1890
Janssens	Jef	97	
Janssens	Hector	64.70	° Brugge 26.8.1886 + 24.1.1938 x Maria Cadron ° Dudz. 3.4.1890
Koeken	Henri	93	

Lampo	Maurits	68	° Damme 28.12.1889 + 13.7.1953 x Georgette Payen ° Haucourt 14.10.1888 + 1.5.1934
Lutters	Ferdinand	95.97	z.v. Pol ° Dudz. 17.3.1893 + 29.8.1930 x Eugenie Demarest ° Jabbeke 16.4.1904
Lutters	Fernand	70.90.93.97	
Lutters	Louis	85.98	
Maenhoudt	Jan	81.86	° Liss. 22.6.1880 + 21.9.1938 x Silvie Degeeter ° Liss. 24.3.1889 + 24.3.1966
Mareyt	Désiré	97	
Mareyt	Florimond	94	
Meulemeester	Eugeen	71	+ gesneuveld Steenstrate 9.3.1917
Meulemeester	Leon	71.90	° Koolk. 20.2.1891 + Liss. 22.3.1972 x Marie Louise Tavernier ° Liss. 10.6.1898 + Blank. 23.6.1970 x Vereecke Leon
Millecam	Florence	109	
Moeraert	Charles	84	
Monbalyu	Prosper	95.97	° Liss 30.5.1888 z.v. Valentin & Rosalie Bonte
Muylle	Charles	94	
Muylle	Maria	94	
Neiryneck	Emma	105	x Alidoor Peere
Neyts	Jules	83.93.97	
Neyts	Mathilde	100	° Oostkerke 29.12.1868 x Constant Bonte ° Liss. 18.4.1856
Norman	Fernand	82	° Nijvel 7.4.1890 + gesneuveld Stuivekenskerke 24.9.1916
Peere	Alidoor	97	z.v. Pieter & Romanie Simoens ° Liss. 9.12.1889 + gesneuveld Marche-Les-Dames 22.8.1914 x Emma Neirinck
Peere	Irma	89	d.v. Jan & Mathilde Vermeulen ° Liss. 9.12.1891 + 31.12.1917
Peere	Jozef	90.97	z.v. Jan & Mathilde Vermeulen ° Liss. 4.9.1895 + 31.3.1946 x Albertine Alexander ° Liss. 27.2.1894 + 29.12.1984
Peere	Kamiel	72	z.v. Jan & Mathilde Vermeulen ° Liss. 28.4.1893 + 1.2.1956 x Elisa Barremaeker ° 13.2.1894
Peere	Kamiel	94	z.v. Pieter
Peere	Louis	70.90.97	z.v. Pieter & Romanie Simoens ° Liss. 31.8.1887
Peere	Pieter	106	x Romanie Simoens

Peere	Theofiel (Pilon)	64?66?87	z.v. Pieter & Romanie Simoens ° Liss. 30.3.1886 + 1.9.1934 x Elodie Decraene ° Zuienk. 15.8.1884
Peere	Theofiel	64?66?68.72	z.v. Jan & Mathilde Vermeulen ° 7.10.1887 + Kn.H. 16.8.1964 x Loeys Adophine
Perquin E. Pater Pintelon	Kamiel	62 70.87.90.97	z.v. André & Coleta Demon ° Liss. 9.2.1884 + 8.11.1921
Pintelon	Firmin	71.90.98	° Liss. 15.5.1882 + 15.6.1941 x Julie Cuyle ° Wenduine 30.8.1867 + 29.9.1952
Pintelon	Jules	82	° Liss. 24.2.1875 + 5.9.1952 x Emma Persyn ° Westkap. 8.11.1864 + 14.2.1958
Pollet	Petrus	60.84	gevlucht op 3e Sinksendag 1917 naar Holland door de draadversperring, samen met vier makkers. Kwam bij landbouwer op Heile terecht. Vertrok na de oorlog naar Amerika.
Raemakers	André	72.93.94.97	
Raemakers	Emiel	87	
Raymaekers	Hector	70.72.94.97	
Raes	Lother	64	
Rosson	François	101	° Jabbeke 9.3.1859 + 10.7.1918 x Pauline Cordy ° Jabbeke 4.12.1862 + 8.2.1953
Rosson	...		
Rosson	Henri	66.90.97	z.v. Frans & Pauline Cordy ° Jabbeke 6.2.1894 + Blank. 13.10.1988 x Emmerence Gunst ° Liss. 29.4.1898 + Blank. 31.5.1972
Rosson	Karel	99.101	z.v. Frans & Pauline Cordy ° Jabbeke 13.4.1889 + gesneuveld te Luik 7.8.1914 x Marie-Louise Coene
Rotsaert	August	81	z.v. Jacob & Mathilda Stevens ° Liss. 2.5.1893 + 23.4.1917
Rotsaert	Jacob	106	z.v. Jan & Blondina Claeys ° Liss. 13.3.1856 + 31.1.1922 x wed. Isabella Derudder
Rotsaert	Jan	97	° Dudz. 7.1.1882 + 1.12.1928 x Augusta Vandycke ° Koolk. 14.7.1887 + 14.10.1970
Savels	Rosalie	102	° Heist 29.3.1856 + 24.5.1935 x De Vlieghe Jacob
Schram Simoens	Edmond Romanie	72.90.94.97 105	z.v. Pieter & Francisca Derudder ° Dudz. 10.10.1865 + 3.8.1965 x Pieter Peere xx Medard Tanghe

Smissaert	Louis	71.81	° Groede (Ned.) + 5.9.1915 z.v. Seraphin & Johanna Schram x Nath. Vannieuwenhuysse
Smissaert	Mathilde	82	° Liss. 2.1.1883 + 28.10.1975 x Vandycke Edward ° Liss. 5.11.1885 + 27.8.1960
Stacket (Staquet) Styns	Leon Jozef (Moes)	86 66.83.85.87.9 0.97	° Liss. 23.10.1893 + 17.8.1990 x Hilda Vandepitte ° Liss. 16.12.1899 + 28.3.1976 ° Liss. 29.9.1891 + 8.3.1977
Styns	Leonard	82	x Elodie Brans ° Koolk. 23.6.1896 + 22.1.1971 ° Houtave 4.5.1874 + 17.1.1965
Taillaert	Jules	102	x Amelie Devinck ° Dudz. 3.10.1875 + 29.12.1916 z.v. Jules & Amelia Devinck ° Houtave 24.11.1900 + Longwy 7.3.1918 strafkamp
Taillaert	Leonard	99	d.v. Jules & Amelia Devinck ° Liss. 26.8.1899 + 22.6.1915
Taillaert	Maria	81	° Liss. 26.8.1899 + 22.6.1915
Tanghe	Alfons	68.90	z.v. Hippoliet & Mathilde Pintelon ° Liss. 1.12.1890 + 16.3.1963 x Celestine Bogaert ° Liss. 17.10.1892 + 22.2.1983
Tanghe	Louis	66.82.87.90.9 7	
Tavernier	Alfons	70.86.87.90.9 7	° Liss. 3.9.1893 + 29.6.1977 x Marguerite Neyens ° Eernegem 11.2.1901 + 13.9.1976
Tavernier Tavernier	Cyriel Emiel	72.90.94 90.92	z.v. Constant & Johanna Verheye ° Liss. 30.3.1892 + 1.6.1966 x Dezutter Adronie ° Rudderv. 29.5.1893 + 21.9.1973
Tavernier	Jozef	64	z.v. Pieter & Johanna Blommaert ° Liss. 2.10.1884 + 20.3.1933 x Silvie Standaert ° Oostkerke (Br.) 11.1.1888 + 1.12.1959
Vanaudenaerde	Prosper	81	z.v. Louis & Coleta Freyne ° Liss. 28.11.1873 + 13.3.1934 x Flavie Desmidt ° Liss. 1.3.1882 + 23.11.1944
Van Craeynest Vandemoortele	Kamiel Remi	70.93.98 99	° St-Eloois-Winkel 8.12.1894 + gesneuveld Adinkerke 3.4.1915
Vandenbergh	...	97	
Vandenbergh	Emiel	68.72.82.90	
Vandenbergh	Michel	86	

Vandenbroucke	Sylvie	102	° Brugge 26.10.1861 + 10.9.1947 x Pieter Desmidt
Vandepitte	Adolf	82	z.v. Theofiel & Louisa Richard ° Liss. 2.12.1883 + 15.2.1967 x Dewaegenare Urbanie ° Liss. 14.6.1891 + 10.1.1973
Vandepitte	Amand	71.81	z.v. Louis & Rosalie Vandepitte ° Liss. 11.7.1881 + 10.7.1915
Vandepitte	Germain	60	z.v. Camiel & Duysburgh Julia ° Liss. 29.3.1925 x Roza Christiaens ° 15.1.1925
Vandepitte	Juliaan	62.63.66.67.6 8.70.72.84.86 .89.90.92.94. 98	z.v. Leopold & Maria Cobbaert ° Zuienk. 10.4.1894 + 14.3.1928 x Maria De Meester ° Uitkerke. 27.1.1890 + Kortrijk 22.4.1970
Vandepitte	Karel	62	z.v. Leopold & Maria Cobbaert ° Zuienk. 21.12.1896 + 15.9.1949 x Flora De Somer ° St-Amandsberg 3.8.1896 + 24.8.1977
Vandepitte	Leo	61	z.v. Leopold & Maria Cobbaert ° Zuienk. 23.7.1901 + Bilzen 30.7.1981 x Maria Rapaille ° Antwerpen 9.5.1900 + Bilzen 30.9.1984
Vandepitte	Leopold	62	z.v. Romanus & Ludovica Jacxsens ° Liss. 12.1.1862 + 10.4.1934 x Cobbaert Maria ° Blank. 20.8.1867 + 1.8.1904
Vandepitte E.P. Leopold	Robert	60.61.62.63.6 7.70.71.83.84 .87.88.90 93.96.97	z.v. Leopold & Maria Cobbaert ° Zuienk. 14.3.1893 + Kortrijk 5.1.1970 opsteller, uitgever 'n Lisseweghenaerke
Vandevelde	Octaaf	83	z.v. Pieter & Rosalie Populier ° Liss. 15.4.1886 + 27.1.1964 x Gentilie Jacxsens ° Liss. 3.9.1889 + 11.2.1944
Van Dycke	Kamiel	70	z.v. Ambrosius & Rosalia Van Dycke ° Liss. 25.8.1890
Vandycke	Edward	82	z.v. Pieter & Maria Dewaegenare ° Liss. 5.11.1885 + 27.8.1960 x Mathilde Smissaert ° Liss. 2.1.1883 + 28.10.1975
Vandycke	Jerome	68.72.83.85.8 6.99	z.v. Pieter & Maria Dewaegenare ° Liss. 10.5.1889 + gesneuveld Hoogstade 3.11.1917 x Octavie Denijs
Vandycke	Pieter	103	° ca. 1851 + Liss. 6.7.1897 x Maria Dewaegenare ° Liss. 18.11.1856 + 25.7.1944

Van Eecke	Frans	82.93.97	° Liss. 21.11.1879 + 19.4.1943 x Leonie Chies ° Middelburg (Vl.) 8.12.1886 + 24.4.1936
Van Holm	Willem	68	
Vanhoutte	Alfons	83.93	
Vanhoutte	Prosper	68.83.93	° Damme 23.5.1883 + 4.2.1947
Van Kerschaever	NN	97	
Van Kerschaever	Adolf	64	
Van Kerschaever (Fons Kei)	Alfons	70	° Liss. 1.1.1877 + 17.11.1963 x Romanie Devinck xx Eulalie Van Parijs ° Klemsk. 14.7.1892 + 25.9.1966
Van Kerschaever	Emiel	72.81.84.90.9 4	° Liss. 29.9.1878
Van Kerschaever	René	70	z.v. Constant & Stef. Vankerschaever ° Westk. 9.8.1884 + 6.1.1949 x Andrea Demaecker
Van Nieuwkerke	Ernest	86.87.90	
Van Pachtenbeke	Pieter	82.97	
Van Wijnsberghe	Leonie	109	° Oedelem 30.10.1863 + 25.11.1951 x Carolus Vereecke
Van Werrebrouck	Prudence	101	° Oostkerke 9.2.1863 x Bruggeman August
Vereecke	August	66.85.92.93	
Vereecke	Carel	109	° St-Kruis 30.1.1865 x Van Wijnsberghe Leonie
Vereecke	Camiel	70.85.87.97	
Vereecke	Leon	85.92.97.99	z.v. Carolus & Leonie Van Wijnsberghe ° Sijsele 9.7.1896 + gesneuveld Diksmuide 8.11.1917 x Clemence Millemcam
Verheye	Amedee	70	
Verstappen	Edward	93	
Verstappen	Cyriel	93	z.v. Edward & Leonie Deweerdt ° Assebroek 8.4.1906 + 3.11.1934 x Melanie Vlaeminck
Versyck	Pieter	66.70.82.90.9 1.95.97	
Verqualie	Pieter	81	° Liss. 15.6.1862 x Joanna Breems ° Liss. 21.1.1874 + 10.4.1931
Vlaeminck	Armand	86	definitief afgekeurd legerdienst Brussel 20.4.1909
Vlaeminck	Jan	93	° Liss. 9.3.1849 + 28.6.1917 x Theresia Verlinde xx Maria Sofie Van Audenaerde ° Uitk. 22.9.1860 + 5.3.1917
Walravens E.H.		93	

Witgeers	Kamiel	65.70.92.97	z.v. Pieter & Leonie Devos ° Liss. 10.8.1894 + 5.5.1975 x Amelia Devinck ° Liss. 24.8.1901
Witgeers	Cyriel	98	
Wullaert	August	81	
Waegenaere	Jacob	82	
De Waegenaere	Jacob	85	

Plaatsnamenregister

Adinkerke	63.71.99
Amerika	82.92
Antwerpen	99
Australië	70
Auvours-Anvours, Ruchard, Indre et Loire, militair kamp	70.72.83.92
Beveren a./d. IJzer	89
Blankenberge	63.80.92
Bonsecours	94
Brugge	62.63.71
Cabour-Cabourg, arrond. de Caen	67.99
Calais (Kales)	63.66.68.72.94
Cateret, ancien commune de la Manche, réunie à Barneville	63.68
De Panne	93
De Panne - Duinhoek	99
Dieppe	68.70.94.98
Diksmuide	71.82.83.85
Dudzele	92
Duitschland	64.65.87.92
Engeland	68.85
Eu (Dieppe)	72
Fécamp (Havre)	70.98
Folkestone	72
Fontgombault (Indre)	91
Gent	63
Gravelines	82
Halen	99
Heile (Sluis)	84
Heist	62.89.94
Holland	64.65.68
Kaaskerke	85.89.99
Knokke	94.99
Kortrijk	62
Langemark	99
Le Havre	68.92

Ligugé (arr. de Poitiers)	72
Lissewege	60.61.62.63.64.65.70.82.84.89.91. 92.94
London	89.95
Longwy	99
Lourdes	67.72
Luik	99
Maldegem	63
Merkem	91
Mombassa (Congo)	98
Mortain (Manche)	72.91
Nijvel	82
Oeren	85.94
Oost-Afrika (Duits-)	87
Parijs	62.63.66.67.68.82.84.87.89
Parigné-l'Evêque	72
Poelkapelle	102
Pont-d'Adres (arr. Saint-Omer)	87
Port Villez ?	82
Reninge	71
Rouan-Bon-secours	67
Ruchard	68
Scheewege	85.99
Staden	99
Steenkerke	60.82
Steenstrate	71
Stuivekenskerke	82
Uitkerke	63
Valogne (Manche)	68.98
Verdun	62
Veurne	85.88.92.99
Vichte	62
Vinkem	85
Westvleteren	91.99
Zeebrugge	63.65
Zeist (Ned.)	98
Zuienkerke	62.63
Zwankendamme	82

Bronnen :

- B. BOON, De Belgische radio-omroep tijdens de tweede wereldoorlog, Wommelgem, 1988.
- G. BULTHE, De Vlaamse loopgravenpers tijdens de eerste wereldoorlog, onuitgegeven, 1970 (Centrum militaire geschiedenis).
- A. CARTREUL, De gesneuvelde soldaten van Lissewege 14-18, *Rond de Poldertorens*, 23, 1981, 1, 33.
- K. VANDEPITTE, *Radio*, nr. 10, 15 april 1929; *Radio*, nr. 3, 15 sept. 1933.
- L. VANDEPITTE, Een Lisseweegs frontblaadje tijdens de eerste wereldoorlog, *Rond de Poldertorens*, 10, 1968, 1, 1; *Rond de Poldertorens*, 13, 1971, 4, 129.
- R. VANDEPITTE, 'n *Lisseweghenaerke*. Frontblaadje, uitgegeven 1916-1918, 11 nummers (Provinciale Bibliotheek en cultuurarchief).

Verder gebruikten wij heel wat familiedocumentatie uit eigen bezit. We willen niet nalaten de Hr Germain Bonte te danken voor zijn speurwerk, alsook Mw R.Huys-Godelieve Vandepitte en de heren Robert Peere en François Rosson voor het fotomateriaal.